

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse instituut
Tsiviilõiguse õppetool

Olga Streltsova

**Muudatused välisriigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise menetluses
Brüsseli I bis määruses**

Magistritöö

Juhendaja
Dr. iur. Karin Sein

Tallinn
2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Välisriigi kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kehtiva Brüsseli I määruse alusel	7
1.1. Brüsseli I määruse eesmärgid	7
1.2. Kohtuotsuse mõiste määruse mõttes.....	9
1.3. Välisriigi kohtuotsuse tunnustamise olemus ning selle automaatse tunnustamise printsiip	11
1.4. Välisriigi kohtuotsuste täitmise eeldused kehtiva Brüsseli I määruse kohaselt.....	14
14.1. Välisriigi kohtuotsuse täitmise tingimused.....	14
14.2. Välisriigi kohtuotsuse täitmise kord.....	16
2. Välisriigi kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine Brüsseli I bis määruse kohaselt	20
2.2. Brüsseli I bis määruse kujunemise üldpõhimõtted	20
2.3. <i>Exequatur</i> menetluse funktsioonid	23
2.4. <i>Exequatur</i> menetluse kaotamist õigustavad vastastikuse tunnustamise ja vastastikuse usalduse printsiibid.....	25
2.5. Sammud välisriigi kohtuotsuse täitmiseks teises liikmesriigis Brüsseli I bis määruse alusel	27
3. Välisriigi kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alustele tuginemine Brüsseli I ja Brüsseli I bis määrustes	31
3.2. Välisriigi kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alustele tuginemise kord	31
3.3. Kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alused	33
3.3.1. Avaliku korra klausel	35
3.3.2. Tagaseljaotsus ja kohtukutse mittekohane kättetoimetamine	41
3.3.3. Vastuolu teise kohtuotsusega	45
3.3.4. Siseriiklikust õigusest tulenevad täitmisest keeldumise alused	46
3.4. Välisriigi kohtuotsuse täitmine vastavalt siseriiklikule õigusele	50
3.5. Võlgniku kaitseõigused <i>versus</i> võlausaldaja õigused tõhusale kohtupidamisele	52
Kokkuvõte	58
New rules on procedure of recognition and enforcement of foreign judgments in the Brussels I bis Regulation. Summary	63
Kasutatud allikad	68
Kasutatud kirjandus	68
Kasutatud õigusaktid.....	70
Kasutatud kohtupraktika	71
Muud allikad.....	72

Sissejuhatus

Alates 10. jaanuarist 2015. aastal saab Eesti Vabariigis otse kohaldatavaks 12. detsembril 2012. aastal vastu võetud Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu määrus nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (edaspidi nimetatud Brüsseli I bis määrus). Praegu kehtiv määrus nr 44/2001 (edaspidi nimetatud Brüsseli I määrus) asendatakse Brüsseli I bis määrusega, millega kehtestatakse innovatiivsed muudatused ning tehakse tehnilised parandused.

Brüsseli I määrus on üks tähtsamatest Euroopa eraõiguse vahenditest, mis põhineb 1968. aastal sõlmitud ja 1973. aastal jõustunud Brüsseli konventsioonil kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades¹ (edaspidi nimetatud Brüsseli konventsioon). Brüsseli I määruse tähtsus seisneb ka selle regulatsiooni olulisusel Euroopa Liidu kaubandus- ja õiguspraktikas.² Brüsseli I bis määruse muudatusettepanekus on viidatud asjaolule, et määrus nr 44/2001 koos oma eelkäija, Brüsseli konventsiooniga, on üks ELi kõige õnnestunumaid õigusakte. Sellega pandi alus Euroopa õiguslale, see on kodanikke ja ettevõtteid hästi teeninud, edendades õiguskindlust ja otsuste prognoositavust, ning sellele viidatakse ja seda kasutatakse teistes dokumentides. Määruse uuesti sõnastamine on seetõttu olulise tähtsusega.³

Kohtulahendite vaba ringlemise tõhustamiseks ning siseturu parema toimimise tagamiseks avalikustas Euroopa Komisjon 2010. aasta detsembris Brüsseli I määruse muudatusettepaneku. Kõige olulisema muudatusena saab välja tuua sammu *exequatur* menetluse kaotamiseks Euroopa Liidus. *Exequatur* menetlus on kohtumenetlus, mille käigus viiakse kohtuotsuse õiguslik toime välisriiki ning võimaldatakse selles välisriigis käesoleva kohtuotsuse täitmist⁴. Välisriigi kohtulahendi täidetavaks kuulutamise menetluse läbimine on hetkel kehtiva Brüsseli I määruse alusel võlausaldajale kohustuslik riigis, kus ta soovib kohtulahendi täitmist⁵.

¹ 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (consolidated version).

² Dickinson, A., Surveying the proposed Brussels I Bis Regulation – solid foundations but renovation needed, p 248

³ European Commission Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters COM (2010) 748 final. Arvutivõrgus: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2010\)0748_/com_com\(2010\)0748_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2010)0748_/com_com(2010)0748_en.pdf), p 3, (28.04.2014) (edaspidi tekstis Brüsseli I määruse muudatusettepanek).

⁴ Guniberti, G., Ruenda, I., Abolition of Exequatur addressing the Commission's concerns, p 2.

⁵ Magnus, U., Mankowski, P., Brussels I Regulation 2nd Revised Edition, p 734; EKo 29.04.1999 C-267/97

EricCoursier v. Fortis Bank and Martine Courisesu, p 28

Uus määrus – Brüsseli I bis määrus – on Euroopa Liidu poliitilise iseloomuga *exequatur* menetluse kaotamise eesmärgi viimane väljendus, mis on ajendatud nii majanduslikest kui ka poliitilistest kaalutlustest.⁶ Kui *exequatur* menetluse kaotamise majandusliku põhjuse taga on kõnealuse menetlusega seotud kulud ja hilinemised ning soov tõsta siseturul tegutsevate osalejate heaolu, siis poliitiline põhjus seisneb kohtuotsuste vaba liikumise ja siseturu asutamise takistamise kõrvaldamises⁷. Euroopa Komisjon rõhutas 2010. aastal tehtud muudatusettepanekus, et välisriigi kohtulahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetlus takistab kohtuotsuste vaba liikumist, mille tulemusena kaasnevad seotud isikutele põhjendamatud kulud ja hilinemised ning Euroopa Liidu siseturu kasutamise takistused äriühingute ja kodanike poolt⁸.

Brüsseli I bis määruse preambula punkt 26 viitab vastastikusele usaldusele õigusemõistmise kohta liidus, mis õigustab põhimõtet, mille kohaselt tuleks ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsuseid tunnustada ilma erimenetluseta kõigis liikmesriikides. See viitab ka *exequatur* menetluse kaotamisele kui vahendile muuta piiriüleste kohtuvaidluste lahendamine kiiremaks ja odavamaks. Samas aga on Brüsseli I bis määruse preambula punktis 29 rõhutatud, et kohtuotsuse vahetu täitmine ilma täidetavaks tunnustamiseta ei tohiks seada ohtu kaitseõiguste järgimist.

Euroopa Komisjoni muudatusettepanek, millega nähti ette *exequatur* menetluse kaotamine, langes Euroopa Liidu õigusküsimustega tegelevate teadlaste tugeva kriitika alla.⁹ Paljud õigusteadlased viitasid asjaolule, et *exequatur* menetlus mängib olulist rolli välisriigi kohtuotsuse vastavuse tagamisel teatud põhinõuetele, sh liikmesriikide põhiväärtustele.¹⁰ Põhiõiguste teadlased rõhutasid, et *exequatur* menetlusega kindlustatakse oluline õiguskaitsevahend põhiõiguste kaitset¹¹. Lähtuvalt eeltoodust vaatasid Euroopa Parlament ja Euroopa Nõukogu muudatusettepaneku kriitiliselt üle ning vastu võetud määrusega küll kaotati *exequatur* menetlus, kuid säilitati võlgniku õigused tugineda kohtuotsuse täitmisest ja tunnustamisest keeldumise alustele.

Õiguskirjanduses on siiski leidnud aset arutelu, et täidetavaks tunnustamise menetluse kaotamisega Brüsseli I bis määrusest vähendatakse Euroopa Liidus võlgniku põhiõiguste kaitset ning eriti

⁶ Dickinson, A., The Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast), p 7.

⁷ Timmer, L. J., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: Ill conceived and premature? p 130.

⁸ European Commission. The Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters COM (2010) 748 final, p 3-4.

⁹ Guniberti, G., Some Remarks on the Efficacy of *Exequatur*, p 568.

¹⁰ Timmer, L. J., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: Ill conceived and premature?, p 130.

¹¹ Timmer, L. J., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: Ill conceived and premature?, p 131.

põhiõigust õiglasele kohtumenetlusele. Teisisõnu kallutatakse Brüsseli I bis määrusega siseturu tasakaal nende võlausaldajate kasuks, kes on traditsiooniliselt kannatanud välisriigis kohtuotsuste täitmisel (sealhulgas informaalsete täitmisega kaasnevate kulude pärast) ning vähendatakse võlgnike kaitset¹².

Siinse magistr töö teemavalikut mõjutas vajadus uurida Brüsseli I bis määruse kehtestamisega kaasnevaid muutusi seoses välisriigi kohtuotsuse tunnustamise ja täitmisega Euroopa Liidus. Teadaolevalt on Eestis kaitstud mitu selle valdkonnaga seotud magistr töö, kuid vastuvõetud Brüsseli I bis määruse kohta uurimused hetkel puuduvad. 2007. aastal kaitstes Margus Poola magistr töö teemal: „Täitedokumentide tunnustamine ja täitmine Euroopa täitekorralduse määruse alusel“, milles analüüsiti Euroopa täitekorralduse määruse nr 805/2004 jõustumisega kaasnevaid muutusi Euroopa Liidus. 2011. aastal kaitstes Gea Ross magistr töö teemal: „Avalik kord kui alus välisriigi kohtuotsuse tunnustamisest keeldumiseks Brüsseli I määruse kontekstis“, mille raames tehti ühe keeldumise aluse analüüs hetkel kehtiva määruse kontekstis. 2012. aastal kaitstes Mariliis Mulla magistr töö: „*Exequatur* menetlus Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi täitmise protsessis ning selle võimalik kaotamine Brüssel I määrusest“. Nimetatud töö koostamise alusallikateks olid Euroopa Komisjoni 2010. a Brüsseli I määruse muudatusettepanek ja selle mõju hindamise dokument.¹³ Arvestades asjaoluga, et Brüsseli I bis määrus ei olnud vastu võetud vastavalt eespool viidatud muudatusettepanekule märkimisväärses ulatuses, on endiselt päevakorras mitu analüüsi vajavat küsimust seoses *exequatur* menetluse kaotamisega Brüsseli I bis määrusest.

Tulenevalt eeltoodust leian, et valitud teema on väga aktuaalne ja Brüsseli I bis määrusega kaasnevate muutuste ning tagajärgede analüüsimine on oluline. Magistr töö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas muutub välisriigi kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine Euroopa Liidus pärast Brüsseli I bis määruse jõustumist. Eesmärgist lähtuvalt on siinses töös püstitatud järgmised küsimused. Esiteks, kuidas tagatakse võlgniku kaitseõigused seoses *exequatur* menetluse kaotamisega Brüsseli I bis määrusest, milliseid vastuväiteid ja millal on võlgnikul võimalik esitada. Teiseks, kas võlausaldaja ja võlgniku õigused on välisriigi kohtuotsuste täitmise raames uue määruse alusel tasakaalustatud.

¹² Watt, H. M., On Abolition of Exequatur and Human Rights. Arvutivõrgus: <http://conflictoflaws.net/2013/muir-watt-on-povse/> (03.05.2014).

¹³ Mulla, M., *Exequatur* menetlus Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi täitmise protsessis ning selle võimalik kaotamine Brüssel I määrusest. Arvutivõrgus: <http://dspace.utlib.ee/dspace/handle/10062/26142> (03.05.2014).

Siinne magistritöö on jaotatud kolmeks peatükiks. Töö esimeses peatükis on välja toodud Brüsseli I määruse põhimõtted ja eesmärgid ning välisriigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise tingimused ja kord kehtiva Brüsseli I määruse kohaselt, et analüüsida uue määruse mõju võlgniku õigustele ning võlgniku ja võlausaldaja õiguste tasakaalule. Teises peatükis tuuakse Brüssel I bis määruse kujunemise põhimõtted, analüüsitakse uue määrusega *exequatur* menetluse kaotamise õigustusi ning sellega kaasnevaid muutusi kohtulahendite tunnustamise ja täitmise korras. Kolmandas peatükis analüüsitakse kohtuotsuste tunnustamisest ja täitmisest keeldumise aluseid tulenevalt nii uuest määrusest kui ka siseriiklikust õigusest Eesti kontekstis. Selles peatükis leiab analüüsimist veel välisriigi kohtuotsuse täitmisega kaasnevad probleemid vastavalt siseriiklikule õigusele ning võlgniku kaitseõiguste ja võlausaldajate tõhusa kohtupidamise õiguste vahelise tasakaalu olemasolu.

Magistritöö kuulub metodoloogiliselt teoreetiliste õigusteaduslike uurimuste alla. Meetoditest olen kasutanud võrdlevat, dogmaatilist ja analüüsivat meetodit. Käesoleva töö kirjutamisel on allikatena kasutatud peamiselt võõrkeelset Brüsseli konventsiooni, Brüsseli I määruse ja Brüsseli I bis määruse põhjal kirjutatud teoreetilist kirjandust, juriidilisi ajakirju ja normatiivmaterjali. Kohtupraktika materjalist on siinses töös kasutatud põhiliselt eelnimetatud regulatsioonidel ehk Brüsseli konventsioonil ja Brüsseli I määrusel põhinevaid Euroopa Kohtu lahendeid, kuivõrd paljud põhimõtted kehtivad kõikide regulatsioonide suhtes. Käesoleva magistritöö teemaga haakuv eestikeelne kirjandus suuresti puudub. Samas on mõne küsimuste puhul kasutatud üksikuid Eesti Riigikohtu lahendeid.

1. Välisriigi kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kehtiva Brüsseli I määruse alusel

1.1. Brüsseli I määruse eesmärgid

Käesolevas peatükis leiavad käsitlemist hetkel kehtiva Brüsseli I määruse olulised eesmärgid ja põhimõtted, mis on kohaldatavad Brüssel I bis määrusele. See on aluseks, et teha kindlaks uue regulatsiooni mõju võlgniku õigustele ning võlgniku ja võlausaldaja õiguste tasakaalule. Samuti on selles peatükis peatunud välisriigi kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise korrale hetkel kehtiva määruse alusel, et analüüsida, kuidas muutub välisriigi kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine pärast Brüsseli I bis määruse jõustumist.

Euroopa Liidu rahvusvahelise eraõiguse süsteem on muutunud järk-järgult, kuid see on viimaste aastakümnete jooksul saavutanud uue taseme¹⁴. Viimaste aastate seadusandliku tegevuse tulemusena on loodud rida erinevaid määrusi ja direktiive rahvusvahelise menetlusõiguse valdkonnas. Pärast 1999. aasta Amsterdami Lepingu sõlmimist laienes Rooma konventsioonist ja Brüsseli konventsioonist koosnev rahvusvahelise eraõiguse raamistik laiaulatuslikult. Kehtestati rida erinevaid vahendeid rahvusvahelise kohtualluvuse, välisriigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise, kohaldatava õiguse ning dokumentide piiriülese edastamise osas. Need on klassikalised vahendid hõlbustamiseks piiriüleste juhtumite ringlemise kooskõlastamist, kusjuures kõige viimased vahendid on läinud väljapoole traditsioonilistest rahvusvahelistest piiridest eesmärgiga tutvustada ühtlustatud menetluslikke standardeid või nn Euroopa menetlusi.¹⁵

Brüsseli I määrus on hetkel kehtivate Euroopa rahvusvaheliste tsiviilmenetluse meetmete hulgast kindlasti tähtsaim vahend. Võrreldes teiste meetmetega puudutab see kõige olulisemaid küsimusi rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses, nimelt kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist. Määrusel on laiaulatuslik kohaldamisala, hõlmates otsuseid peaaegu kõigis tsiviil- ja kaubandusajades iga liiki kohtutes. Selle tähtsust kinnitab sage viitamine Euroopa Kohtu poolt. Brüsseli I määrus on rahvusvahelise tsiviilmenetluse aluseks Euroopa õigustikus, millel põhineb kogu hilisem areng ning tulevased uuendused.¹⁶

¹⁴ Fallon, M., Meeusen, J., *Pil in the European Union and the Exception of Mutual Recognition*, p 38.

¹⁵ Kramer, X., *Cross-border Enforcement in the EU: mutual trust vs fair trial?* *International journal of procedural law*, p 203.

¹⁶ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 12.

Euroopa Kohus on oma lahendites juba Brüsseli konventsiooni kontekstis sageli rõhutanud, et regulatsioon peab olema tõlgendatud selle „põhimõtete ja eesmärkide“ valguses¹⁷. Brüsseli I määruse eesmärgid on väljendatud nii määruse preambulas kui ka täpsustatud Euroopa Kohtu praktikas. Brüsseli I määruse kõige üldisemaks eesmärgiks on tagada õiguskaitse kättesaadavus Euroopa Ühenduse isikutele.¹⁸ Nimetatud üldisest eesmärgist on võimalik tuletada neli olulist põhimõtet regulatsiooni kontekstis – kohtuotsuste vaba liikumine, kaitseõiguste tagamine, õiguskindlus ja vaidluste lahendamine pädeva kohtu poolt.¹⁹ Käsitleva regulatsiooni kõige olulisem eesmärk on kohtuotsuste vaba liikumise tagamine.²⁰ Määrus põhineb arusaamal, et teatavad erinevused kohtuotsuse täitmist käsitlevates siseriiklikes eekirjades takistavad siseturu häireteta toimimist²¹. Raskused tsiviilhagide täitmisel teises liikmesriigis hirmutavad isikuid rajama piiriüleseid kaubandussuhteid ning takistavad märgatavalt siseturu stabiilset toimimist.²² Määrus põhineb vastastikuse usalduse põhimõttel iga liikmesriigi õigussüsteemis ning kohtuorganites. Vastastikune usaldus põhineb ootusel, et iga liikmesriik on valmis rangelt alluma määruse sätetele ja kõhklematult täitma seda oma siseriiklike kohtute kaudu.²³ Tulenevalt vastastikusest usaldusest õigusemõistmisse seatakse määruse täiendavaks eesmärgiks kindlustada, et liikmesriikides tehtud kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja tulemuslik.²⁴

Brüsseli I määruse teine oluline põhimõte on kaitseõiguste tagamine. Nimetatud põhimõtte olulisust rõhutas Euroopa Kohus Brüsseli konventsiooni kontekstis *Denilaueler v Couchet*²⁵ lahendis, milles viidati kaitseõiguste järgimisele kohtuotsuste tunnustamisel ja täitmisel. Kaitseõiguste tagamine puudutab menetluspõhimõtteid seoses isikuga, kelle vastu täitmist taotletakse, sh õigust õiglasele teavitamisele ja õiglasele ärakuulamisele ning üldistatult õiglasele kohtumenetlusele²⁶.

Brüsseli I määruse oluline eesmärk on samuti õiguskindluse põhimõtte tagamine kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ning täitmise osas, luues ühtlasi õiguslik süsteem, mis tagab ettenähtava

¹⁷ Burg, E., Pontier J., *EU Principles on Jurisdiction and Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters according to the case law of the European Court of Justice*, p 8.

¹⁸ Burg, E., Pontier J., *Op.cit.*, p 17.

¹⁹ Burg, E., Pontier J., *Op.cit.*, p 25.

²⁰ Brüsseli I määruse preambula p 6.

²¹ Brüsseli I määruse preambula p 2.

²² Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 8.

²³ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 9.

²⁴ Brüsseli I määruse preambula p. 2, 16-17; Burg, E., Pontier J., *Op.cit.*, p 28.

²⁵ EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilaueler v Couchet Freres*, p 13.

²⁶ Burg, E., Pontier J., *Op.cit.*, p 46.

tulemuse²⁷. Kui ühelt poolt tagab määrus õiguskindluse põhimõtte, siis teiselt poolt austatakse sellega lepingupoolte autonoomiat, võimaldades kokku leppida teatud lepingute puhul kohtualluvus²⁸. Samuti on sellel praktiline tähendus erinevates kohtutes paralleelmenetluste vältimiseks ning kohtuotsuste automaatsel tunnustamisel ning efektiivsel ja kiirel täitmisel.²⁹

Brüsseli I määruse oluline eesmärk on jätkata oma eelkäija – Brüsseli konventsiooni – kehtivust samuti, nagu Euroopa Kohtu pädevuses on nüüd tõlgendada Brüsseli I määrust, millega seoses jääb suurem osa Brüsseli konventsiooni põhjal tehtud Euroopa Kohtu lahendeid kehtima ka Brüsseli I määruse suhtes.³⁰

Brüsseli I määrus on Euroopa Liidu õiguslase koostöö alus tsiviil- ja kaubandusajades. Määrus kehtib kõikides liikmesriikides, sealhulgas eraldi rahvusvahelise lepingu alusel Taanis, kus on erikord Euroopa Liidu toimimise lepingu kohaseks õiguslaseks koostööks.³¹

Kuigi Brüsseli I määrus saavutas oma eesmärgid suures ulatuses, oli kohtulahendite vaba ringlemise tõhustamiseks vajalik kehtestada edasised sammud, milleks võeti vastu Brüsseli I bis määrus.

1.2. Kohtuotsuse mõiste määruse mõttes

Kohtuotsus on Brüsseli I määruse artikli 32 kohaselt igasugune liikmesriigi kohtu lahend, sealhulgas dekreet, määrus, resolutsioon või täitemäärus, samuti kohtuametniku otsus kohtukulude kohta. Samasugune määratlus on toodud Brüsseli I bis määruse art-s 2 (a).

Seega peab küsimus, kas kohtuotsus kuulub tunnustamisele ja täitmisele, olema määruse kohaselt lahendatud Euroopa režiimi iseseisva tõlgenduse alusel. Viitamine siseriiklikule õigusele ei saa olla määrav.³² Euroopa Kohus on kohtulahendis *Mærsk Olie & Gas A/S* toonud välja, et “otsuseks konventsiooni tähenduses, peab akti olema andnud üks osalisriigi kohtuorganitest, kes pooltevahelises vaidluses otsustab enda pädevuse piires”³³. Kohtuotsusele antud nimetus päritoluliikmesriigi kohtu poolt ei ole oluline otsustamiseks, kas antud kohtuotsus on käsitletav „kohtuotsusena“ art 32 mõttes. Gambazzi kohtulahendis on Euroopa Kohus selgitanud, et

²⁷ Brüsseli I määruse preambula p. 11.

²⁸ Brüsseli I määruse preambula p. 14.

²⁹ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 9.

³⁰ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 9.

³¹ Brüsseli I määruse muudatusettepaneku seletuskiri p. 1.1.

³² Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 622.

³³ Eko 14.10.2004, C-39/02, *Mærsk Olie & Gas A/S vs. Firma M. de Hann en W. de Boer*, p 45.

regulatsioon kohaldub liikmesriikide igasugustele lahenditele nende vahel vahet tegemata. Piisab, et need oleksid sellised kohtuotsused, mis enne tunnustamise või täitmise taotlemist mõnes teises riigis olid või võisid olla erinevate reeglite alusel võistleva kohtumenetluse esemeks ka selles riigis, kus otsus on tehtud. Regulatsiooni kohaldamisalasse kuuluvad ka tagaselja tehtud kohtuotsused.³⁴

Määrus ei nõua, et kohtulahend oleks välisriigis täitmise hetkel jõustunud. Seega ei ole kehtiva määruse art 32 piiratud otsustega, mis lõpetavad vaidluse täielikult või osaliselt, kuid samuti kohaldub määrus kohtuotsustele, mida on võimalik vaidlustada. Seega on põhimõtteliselt võimalik ka ajutiselt täidetavaid otsuseid tunnustada ja täita määruse kohaselt.³⁵ Brüsseli I määruse art-de 37 ja 46 alusel on aga täitmiseriigi kohtul õigus menetlus peatada juhul, kui kohtuotsus on edasi kaevatud nii oma päritoluliikmesriigis kui ka täitmise riigis artiklites 34 ja 35 sätestatud alustel.

Brüsseli I määruse art 32 näeb ette kohtuotsuse mõiste laia tõlgenduse, millega seoses on kõnealuse mõistega samuti hõlmatud ajutised meetmed.³⁶ Samas on Denilauler v. Couchet kohtulahendiga seatud piirang ajutiste meetmete toime laiendamisele teises liikmesriigis. Nimetatud otsuses selgitatakse, et ajutised meetmed, mille kohus on määranud, ilma et kostjat oleks kohtuistungile kutsutud, ei kuulu määruse tunnustamise ja täitmise süsteemi kohaldamisalasse.³⁷ Samas aga kuulub ajutise meetme määranud kohtu poolt otsus tunnustamisele ja täitmisele välisriigis juhul, kui isikule, kelle suhtes on otsus tehtud, on võimaldatud seda vaidlustada enne täitmist.³⁸

Brüsseli I bis määrusega on kehtestatud oluline muudatus artikli 2 punkti (a) kohaselt. Kõnealuse punkti esimese lause järgi hõlmab määruse III peatüki kohaldamisel (kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine) „kohtuotsus“ ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid, mille on määranud käesoleva määruse kohaselt asja sisuliseks arutamiseks pädev kohus. Nimetatud punkti teine lause aga sätestab, et see ei hõlma ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid, mille kohus on määranud, ilma et kostjat oleks kohtuistungile kutsutud, välja arvatud juhul, kui meetme määramise otsus on kostjale kätte toimetatud enne täitmisele pööramist. Antud normiga seega välistatakse võlgniku üllatamist piiriülesel täitmisel, mis tegelikult vastabki eespool viidatud Denilauler v. Couchet kohtulahendis toodud põhimõttele.

³⁴ EKo 18.12.2008, C-394/07, *Gambazzi vs. Daimler Chrysler Canada Inc. and CIBC Mellon Trust Company*, p 22–24.

³⁵ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 626.

³⁶ EKo14.10.2004, C-39/02, *Mærsk Olie & Gas A/S vs. Firma M. de Hann en W. de Boer*, p 46.

³⁷ EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilaueler v Couchet Freres*, p 18.

³⁸ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 629.

Määruse reguleerimisalaga on samuti hõlmatud kohtulikud kokkulepped ning ametlikud dokumendid, mida siinses magistritöös põhjalikult käsitletud pole.

1.3.Välisriigi kohtuotsuse tunnustamise olemus ning selle automaatse tunnustamise printsiip

Kohtulahendite tunnustamisel ja täitmisel on üldpõhimõtteks, et kohtulahenditel ja täitedokumentidel on territoriaalne jõud, s.t Eesti kohtu otsus on üldjuhul kehtiv vaid Eestis.³⁹ Kohtulahendite tunnustamise ja täitmise mõisteid kasutatakse sageli koos, kuid oluline on tunnustamist ja täitmist eristada, sest otsuse tunnustamisele ei pruugi järgneda selle täitmist. Mõnede kohtulahendite sisust tulenevalt ei kuulu täitmine otsuse olemusse (nt tuvastusotsuste puhul). Näiteks kui Eesti kodanik lahutab välisriigi kohtus abielu ja võtab tagasi neiupõlvenime, siis nime puudutav otsuse osa varalist täitmist kui sellist ei nõua.⁴⁰ Veel üks näide, millal ei ole isikul vaja läbida *exequatur* menetlust, on juhul, kui ta soovib välisriigi kohtulahendi alusel uuendada avalikku registrit⁴¹.

Kohtuotsuse „tunnustamise“ leaaldefiniitsioon määruses puudub. Jenard’ raportis Brüsseli konventsiooni kohta⁴² on eelnimetatud mõiste määratlemiseks toodud järgmine põhimõte: tunnustamise tulemusena tuleks põhimõtteliselt anda otsustele niisugune õigusjõud ja tõhusus, nagu neil on liikmesriigis, kus need on tehtud. Antud põhimõttele on samuti viidatud kohtulahendis Hoffman v. Adelheid.⁴³ Taotluse saanud liikmesriik peab seega aktsepteerima, et päritoluliikmesriigi kohtu poolt tehtud otsuses on õigesti määratletud poolte õigused ja kohustused. Juhul kui päritoluliikmesriigi kohus mõistis lepingu rikkunud isikult välja kulud teise lepingupoole kasuks, siis teiste liikmesriikide kohtud peaksid tunnustama, et poolte vahel oli sõlmitud kehtiv leping ning leidis aset selle rikkumine.⁴⁴ Eelnimetatud põhimõttest tuleneb, et täitmise riik peab samuti tunnustama, et välisriigis tehtud otsus võib omada täitmise riigi õigussüsteemis tundmata õiguslikke tagajärgi. Ainus piirang tundmata tagajärgede laienemisele on seoses avaliku korra vastuolule

³⁹ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010, lk 261.

⁴⁰ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010, lk 263.

⁴¹ Garcia, R. A. Abolition of Exequatur: Problems and Solutions. Mutual Recognition, Mutual Trust and Recognition of Foreign Judgements: Too Many Words in the Sea, p 357.

⁴² Jenard, P., Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters, p 43.

⁴³ Eko 23.05.1980, C-102/77, Hoffmann-La Roche & Co. AG v Centrafarm Vertriebsgesellschaft Pharmazeutischer Erzeugnisse mbH, punktid 10 ja 11.

⁴⁴ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 636.

tuginemisega määruse art 34 kohaselt⁴⁵. Praktikas tähendab see, et täitmise riik peab tunnistama, et tehtud otsus põhivõlgniku vastu on samuti kehtiv käendaja vastu juhul, kui päritoluliikmesriigi õigussüsteemis kaasneb tehtud otsusele selline tagajärg, ning seda ka juhul, kui täitmise riigis ei mõjuta kohtuotsus käendust⁴⁶.

Brüsseli I määruse art 32 kohaselt tunnustatakse ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust teistes liikmesriikides ühegi erimenetluseta, mis on samuti sätestatud Brüsseli I bis määruse art-s 36 lõikes 1. Mõlema määruse preambulas tuginetakse vastastikuse usalduse õigusemõistmise vastu, mis õigustab kohtuotsuste tunnustamist ühegi erimenetluseta.⁴⁷

Automaatse tunnustamise printsiip on Euroopa õigusala üheks nurgakiviks: *de plano* tunnustamine, „de plain droit“ või *ipso iure*⁴⁸. Automaatne tunnustamine aga ei tähenda, et teiste liikmesriikide otsuseid koheldakse samamoodi kui kohalikke otsuseid.⁴⁹ Kohtuotsuste automaatne tunnustamine ei tähenda, et kohtuotsuseid tunnustatakse alati, sest automaatne tunnustamine ei ole tingimusteta tunnustamine.⁵⁰ R. A. Garcia toob oma artiklis välja, et selle liikmesriigi asutus, kus taotletakse välisriigi kohtuotsuse tunnustamist, peab kontrollima välisriigi kohtuotsuse teatud tingimustele vastavust antud otsuse tunnustamiseks oma riigis.⁵¹ Ilmselt peab ta silmas seda, et asutus, kus tuginetakse teises riigis tehtud kohtuotsusele, peab kontrollima esitatud kohtuotsuse ehtsust. Brüsseli I määruse art 53 lõike 1 alusel peab isik, kes soovib tugineda teises liikmesriigis tehtud otsusele, esitama kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele ning tüüpvormil väljastatud tunnustusele. Nimetatud määruse art 55 lõike 2 kohaselt on aga nimetud asustusel õigus vajaduse korral nõuda eespool nimetatud dokumentide tõlke esitamist. Tulenevalt eeltoodust on arusaadav see, et asutus, kus tuginetakse kohtuotsuse tunnustamisele, nagu näiteks kohturegister, peab läbi viima formaalse kontrolli ning vähemalt veenduma, et esitatud dokumendid on ehtsad.

⁴⁵ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 637.

⁴⁶ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 637-638.

⁴⁷ Brüsseli I määrus preambula p 16, Brüsseli I bis määrus preambula p 26.

⁴⁸ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 639.

⁴⁹ U. Magnus ja P. Mankowski. *Op.cit.*, p 639.

⁵⁰ Garcia, R. A. Abolition of *Exequatur*: Problems and Solutions. Mutual Recognition, Mutual Trust and Recognition of Foreign Judgements: Too Many Words in the Sea, p 360.

⁵¹ Garcia, R. A. Abolition of *Exequatur*: Problems and Solutions. Mutual Recognition, Mutual Trust and Recognition of Foreign Judgements: Too Many Words in the Sea, p 360.

Automaatse tunnustamise otsene tagajärg tähendab seda, et otsus loetakse kehtivaks samal ajal nii päritoluliikmesriigis kui ka riigis, kus antud kohtuotsus täitmisele kuulub⁵². Siinjuures on asjakohane tuua välja Wolf⁵³ kohtulahend, milles Belgia hageja sai Hollandis asutatud kostja suhtes otsuse rahalise summa väljamõistmiseks. Selle asemel, et täita antud otsust Hollandis, alustas Belgia võlausaldaja uue menetluse Hollandis, mis oli sama alusega ning samade poolte vahel. Euroopa Kohus selgitas Wolf lahendis, et Belgia otsus on automaatselt tunnustatud Hollandi kohtu poolt. Tulenevalt eeltoodust on automaatse tunnustamise tagajärjel võimalik esitada ühes riigis saadud otsus teise riigi asutusele, kus soovitakse tugineda teises riigis tehtud otsusele ning see asutus peab määratud otsust tunnustama juhul, kui esitatud dokumendid vastavad Brüsseli I määruse art 53–54 sätestatud formaalnõuetele.

Automaatse printsiibi ulatuse hindamisel on oluline viidata põhimõttele, mille kohaselt kohtuotsuse tunnustatavust eeldatakse ning seda on võimalik ümber lükata üksnes keeldumise alustele tuginedes.⁵⁴

Brüsseli I määruse alusel on ühes liikmesriigis tehtud otsuse tunnustamisest võimalik teises liikmesriigis keelduda juhul, kui esineb üks või mitu Brüsseli I määruses artiklites 34-35 sätestatud keeldumise alust.⁵⁵ Oluline põhimõte on see, et nimetatud aluste esinemise korral on kohustus keelduda otsuse tunnustamisest või täitmisest. Kas see tähendab, et juhul, kui esineb mõni nimetatud keeldumise alus, siis välisriigi kohtuotsust automaatselt ei tunnustata? Kas kohtunik peab omal algatusel kontrollima keeldumise aluseid, pidades silmas, et Brüsseli I määruse art 36 kohaselt ei ole välisriigi kohtuotsuse sisu kontroll mingil juhul lubatud? U. Magnus ja P. Mankowski arvates ei ole kohtunikul diskretsiooni kontrollida keeldumise aluseid ühepoolse tunnustamise menetluse esimeses faasis. Teises faasis on nimetatud õigusteadlaste arvates nii poolel kui kohtul võimalik tugineda keeldumise alustele. Ei ole aga selge, kas kohtunik on kohustatud omaalgatuslikult seda tegema.⁵⁶ Shlosseri raportis tuuakse välja, et kohus võib omal algatusel võtta keeldumise aluseid arvesse juhul, kui nimetatud alused on nähtavad esitatud kohtuotsusest või on kohtule teada⁵⁷. Järelikult tunnustatakse ühes riigis tehtud kohtuotsuseid automaatselt teises liikmesriigis, kuid nii isikul kui ka

⁵² Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 639.

⁵³ EKo 30.11.1976, C- 42/76, *Jozef de Wolf v Harry Cox B.V.*

⁵⁴ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 639.

⁵⁵ Kehtiva Brüsseli I määruse art 34-35, Brüsseli bis I määruse puhul art 45.

⁵⁶ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 650.

⁵⁷ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 651.

teatud juhtudel kohtul on põhimõtteliselt võimalik tugineda artiklites 34–35 toodud keeldumise alustele ning nimetatud aluste esinemise korral otsust ei tunnustata.

1.4. Välisriigi kohtuotsuste täitmise eeldused kehtiva Brüsseli I määruse kohaselt

14.1. Välisriigi kohtuotsuse täitmise tingimused

Kohtuotsuse täitmine teistes liikmesriikides seisneb selles, et laiendatakse ühes riigis tehtud otsuse mõju geograafilist ala. Idee põhineb arusaamal, et Euroopa Liidu territoorium on õiguslikult ühtne, mille piirides omavad kõikide liikmesriikide kohtute tehtud otsused õigust vabalt liikuda liikmesriikide vahel. Kohtuotsuste vaba liikumine on seega väljakuulutatud kui funktsionaalselt võrdne neljale Ühenduse põhilisele liikumisvabadusele (inimeste, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumine).⁵⁸ Praegusel ajal käsitletakse aga mõnikord kohtuotsuste vaba liikumist kui iseseisvat viiendat põhivabadust.⁵⁹

Näiteks kaebab võlausaldaja isiku kohtusse Eestis ning kohus rahuldab võlausaldaja hagi. Järgnevalt pöördub võlausaldaja kohaliku kohtutäituri poole kohtuotsuse täitmisele pööramiseks ning saab teada, et võlgnikul Eestis vara puudub. Võlausaldaja saab siiski teada, et võlgnik omab vara teises riigis, näiteks Soomes. Selleks, et Eestis tehtud kohtuotsust täita Soomes, peab võlausaldaja täitma Brüsseli I määruses sätestatud eeldused.

Hetkel kehtiva Brüsseli I määruse art 38 kohaselt täidetakse liikmesriigis tehtud ning selles riigis täitmisele pööratavat otsust, kui see on mõne huvitatud isiku taotluse alusel seal täidetavaks kuulutatud. Järelikult on välisriigi kohtuotsuse täitmise tingimuseks liikmesriigis, kus seda täidetakse, kaks tingimust: otsus peab olema täidetav liikmesriigis, kus see on tehtud; ning otsus peab olema täidetavaks kuulutatud liikmesriigis, kus selle täitmist soovitakse.

Kohtuotsuse täidetavus otsuse täitmiseks liikmesriigis eeldab selle täidetavust päritoluliikmesriigis. Täidetavaks kuulutamine laiendab täidetavuse geograafilise ala, kuid põhimõtteliselt ei saa asendada täidetavust kui sellist. Otsustavaks hetkeks täidetavuse kui sellise ja täidetavaks kuulutamise vahe seisneb selles, et igasugune oluline muutus kohtuotsuse täidetavuse staatuses päritoluliikmesriigis nagu nt menetluse peatamine või täidetavuse tühistamine võib omada mõju täitmise liikmesriigis.⁶⁰

⁵⁸ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 747.

⁵⁹ Kramer, X. E. Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 347.

⁶⁰ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 748.

Kohtujurist J. Kokott on oma ettepanekus Prism Investments BV kohtuasjas⁶¹ toonud välja, et mõistega „täidetav“ on määruse art-s 38 peetud silmas ainult välisriigis tehtud otsuse täidetavust vormilises tähenduses. Kohtuotsust ei saa vormiliselt täita, kui otsuse vastu esitati või võidakse esitada apellatsioonkaebus ja otsus jäeti viivitamata täidetavaks tunnustamata.

Eesti kontekstis on kohtuotsuse täidetavus sätestatud Eesti tsiviilkohtumenetluse seadustikus⁶² (edaspidi TsMS), mille § 461 lõike 1 alusel täidetakse kohtuotsus pärast jõustumist, välja arvatud juhul, kui kohtuotsus kuulub viivitamatule täitmisele. TsMS § 467 lg 1 sätestab, et viivitamata täidetavaks tunnistatud kohtuotsus täidetakse enne otsuse jõustumist. TsMS § 468 lg 1 kohaselt tunnistab kohus omal algatusel tagatiseta viivitamata täidetavaks: 1) hagi õigeksvõtul põhineva otsuse; 2) tagaseljaotsuse; 3) otsuse, mis tehakse dokumendimenetluses; 4) valduse rikkumise kõrvaldamiseks või edasise rikkumise ärahoidmiseks või valduse taastamiseks asjaõigusseaduse §-de 44 ja 45 järgi tehtud otsuse ning TsMS § 468 lg 3 sätestab, et elatise väljamõistmise otsuse või kehavigastusega või muu tervisekahjustusega tekitatud kahju hüvitamise otsuse tunnistab kohus hageja taotlusel viivitamata täidetavaks hagejale hädavajalikus ulatuses. Tulenevalt eeltoodust on Eestis tehtud otsust võimalik kehtiva korra kohaselt täita välisriigis eeldusel, et see on jõustunud või kohtu poolt viivitamata täidetavaks tunnistatud.

Välisriigi kohtuotsuse täitmise teine eeldus kehtiva regulatsiooni kohaselt on võlausaldaja poolt *exequatur* menetluse läbimine.⁶³ Enne formaalset kohtuotsuse täidetavaks kuulutamist ei ole hetkel tegelik täitmine teises liikmesriigis võimalik. Teisest küljest on täidetavaks kuulutamine kehtiva määruse kohaselt lihtsalt saavutatav selle sisu läbi vaatamata, mis tuleb kõne alla üksnes keeldumise alustele tuginemise korral kehtiva määruse art-te 34 ja 35 kohaselt. Tulenevalt Brüsseli I määruse põhieesmärgist, peab välisriigi kohtuotsuse täitmise kord olema kiire ja lihtne⁶⁴.

Igal juhul ei ole täidetavaks kuulutamine teostatav kohtu poolt või mõne muu pädeva asutuse poolt *ex officio* vaid ainult „mõne huvitatud isiku taotlusel“. Tavaliselt on selleks huvitatud isikuks kohtuvaidluse võitnud hageja päritoluliikmesriigis või kohtuvaidluse võitnud kostja vastuhagi või õiguslike kulude väljamõistmise korral. Peab märkima, et õigusliku huvi määratlemist tõlgendatakse määrusega autonoomselt.⁶⁵

⁶¹ EKo 16.06.11, C-139/10, Prism Investments BV v Arilco Holland B.V., kohtujuristi ettepanek J. Kokott, p 19.

⁶² Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 06.02.2014, 15.

⁶³ Brüsseli I määrus art 38 lg 1.

⁶⁴ Brüsseli I määrus preambula p. 17.

⁶⁵ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 749.

1.4.2. Välisriigi kohtuotsuse täitmise kord

Kehtiva Brüsseli I määruse art 39 reguleerib kohtualluvust ning nende pädevust välisriigi kohtuotsuse täidetavaks kuulutamiseks taotluse esitamisel ning koosneb kahest lõikest: p 1 kohaselt esitatakse taotlus Lisa II loetelus nimetatud kohtule või pädevale asutusele ning p 2 sätestab, et kohaliku kohtu pädevus määratakse selle poole alalise elukoha alusel, kelle vastu täitmist taotletakse või täitmiskoha alusel. Seega, määruse Lisa II sisaldab ammendava nimekirja vastava liikmesriigi riiklikest kohtutest tähestikulises järjekorras. Praeguses Lisas II ei nähtu viidet ühelegi pädevale täitevasutusele, kogu nimekiri koosneb kohtutest. Eesti puhul on näiteks pädevaks kohtuks maakohus⁶⁶.

Brüsseli I määruse art 39 eesmärgiks on kehtestada kohtumõistmiskoha reegleid, lahutades antud küsimus siseriiklikust menetlusõigusest.⁶⁷

Taotluse esitamise ning selle hindamise menetlus on toodud Brüsseli I määruse artiklis 40, mille lõike 1 kohaselt reguleerib taotluse esitamise menetlust selle liikmesriigi õigus, kus kohtuotsuse täitmist taotletakse. Siseriikliku õiguse kohaldamist on seletatud soovimatusega kehtestada tehnilised detailid igapäevaste toimingute puhul Euroopa Liidu tasandil. Need tehnilised detailid koosnevad taotluse üksikasjadest, kohtule esitatavate koopiate arvust, taotluse esitamiseks pädevast asutusest, dokumentide koostamise keelest ning vajadusel õigusliku esindaja ilmumise kohustusest.⁶⁸ Seega toetub taotluse esitamise ning selle hindamise menetlus siseriiklikule menetlusõigusele. Siiski näevad kehtiva määruse artikli 40 lõiked 2-3 ette kaks erandit määrusega seatud autonoomsete reeglite kasuks. Esiteks, lg 2 sätestab taotleja kohustuse esitada kättetoimetamisadress selle kohtu tööpiirkonnas, kellele taotlus on esitatud või määrata endale esindaja kohtuprotsessis, kui taotluse saanud liikmesriigi õigus sellise aadressi esitamist ette ei näe. Teiseks, lg 3 kohaselt peab taotlusele olema lisatud art-s 53 nimetatud dokumendid: a) kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele ja b) art-s 54 nimetatud tunnistus, milleks on määruse V lisas esitatud tüüpvormis otsuse teinud liikmesriigi kohtu või

⁶⁶ Brüsseli I määrus Lisa II.

⁶⁷ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 752.

⁶⁸ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 757.

pädeva asutuse poolt huvitatud poole taotlusel välja antud tunnistus. Seega kehtestab kehtiva määruse art 53 vorminõuded, mis peavad olema täidetud välisriigi kohtuotsuse täitmiseks.

Järelikult peab eespool kirjeldatud näite puhul Eesti võlausaldaja Brüsseli I määruse artikli 39 kohaselt esitama taotluse ning artiklis 53 nimetatud dokumendid (kohtuotsuse koopia ning artiklis 54 nimetatud tunnistuse) Brüsseli I määruse Lisas II nimetatud Soome kohtule kohtuotsuse täidetavaks kuulutamiseks. Eesti võlausaldajal tuleb arvestada sellega, et kirjeldatud juhul reguleerib taotluse esitamise menetlust Soome siseriiklik õigus, milleks on ilmselt vaja õigusliku esindaja abi. Lisaks tuleb arvestada sellega, et esitatud dokumendid peab Soome kohtu või muu pädeva asutuse nõudel tõlkima Soome keelde⁶⁹.

Kehtiva määruse art 41 alusel kuulutatakse kohtuotsus täitmisele pööratavaks kohe pärast eelnimetatud formaalsete vorminõuete täitmist ilma artiklite 34 ja 35 kohase kontrollimiseta. Poolel, kelle vastu täitmist taotletakse, ei ole menetluse selles staadiumis õigust teha taotluse kohta mingeid esildisi.⁷⁰ Seega näeb hetkel kehtiv Brüsseli I režiim ühtse *exequatur* menetluse kahes faasis: *ex parte* täidetavaks kuulutamise faas ning võlgniku edasikaebamise faas. Esimene faas on formaalne menetlus, mille käigus ei ole võlgnikul õigust olla ära kuulatud. Teises faasis on võlgnikul õigus esitada oma vastuväited täidetavaks tunnistamisest keeldumiseks⁷¹.

Eestis viitab Riigikohus oma määruses, et Brüsseli I määruse art 41 järgi kuulutatakse kohtulahend täitmisele pööratavaks kohe pärast artiklis 53 nimetatud vorminõuete täitmist ilma artiklite 34 ja 35 kohase kontrollimiseta ning poolel, kelle vastu täitmist taotletakse, ei ole menetluse selles staadiumis õigust teha taotluse kohta mingeid esildisi. Küll on võlgnikul õigus esitada maakohtu määruse peale Brüsseli I määruse art 43 järgi apellatsioon ja esitada selles kõik oma vastuväited maakohtu määrusele⁷².

Tulenevalt eeltoodust peavad selle liikmesriigi ametiasutused, kus täitmist taotletakse, menetluse esimeses faasis piirduma asjaomase kohtuotsuse kohta täitmismääruse andmiseks vajalike formaalsuste täitmise kontrollimisega. Nad ei saa antud menetluse raames uurida kohtuasja faktilisi ega õiguslikke asjaolusid, mis olid tehtud kindlaks kohtuotsuses, mille täitmist taotletakse.

⁶⁹ Brüsseli I määrus art 55.

⁷⁰ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 759.

⁷¹ Kramer X. E. Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in the European judicial area, p 636.

⁷² RKTKm 29.09.2009 nr 3-2-1-81-09 p. 15.

Kohtuotsuse kohese täidetavaks kuulutamise sätte eesmärgiks on võlgniku üllatamine, et välistada võimalus tema suhtes algatatud täitemenetlusest teadasaamisel asuda oma vara kaitsma⁷³. Võlgniku õiguste piiramine vastuväidete esitamiseks esimeses faasis ei ole vaadeldav tema põhiõiguste, nimelt õiguse olla ärakuulatud, rikkumisena⁷⁴. Antud õigusele on võlgnikul võimalik tugineda art 43 alusel täitmismääruse taotluse kohta tehtud otsuse edasikaebamisega⁷⁵.

Kehtiva Brüsseli I määruse art 42 lõike 1 alusel teatatakse täitmismääruse taotluse kohta tehtud otsusest taotluse esitajale viivitamata korras, mis on ette nähtud selle liikmesriigi õigusnormidega, kus täitmist taotletakse. Antud art lõige 2 sätestab, et täitmismäärus toimetatakse koos kohtuotsusega poolele, kelle vastu täitmist taotletakse, kui seda kõnealusele poolele pole juba kätte toimetatud. Kahe punkti vahe seisneb selles, et taotluse esitajale teatatakse täitmismäärusest nii rahuldamise kui ka rahuldamata jätmise korral. Rahuldatud otsus on vajalik kohtuotsuse tegelikule täitmisele asumiseks täitmise liikmesriigis ning rahuldamata jätmise korral on teatamine samuti vajalik edasikaebamise kaalumiseks⁷⁶. Võlgniku teavitamine toimub vaid rahuldatud täitmismääruse korral, kuigi teoreetiliselt võib tal olla õigustatud huvi teatamise kohta ka rahuldamata jätmise korral. Võlgnik vajab teavitust eriti vara ümberkorraldamise või tulevase hagi aluseks olevate asjaolude kohta.⁷⁷

Täitmismääruse vaidlustamise võimalused on sätestatud kehtiva Brüsseli I määruse artiklis 43. Vaidlustamise õigus on piiratud poolte õigusega, kolmandatel isikutel ei ole õigust esitada apellatsiooni isegi juhul, kui antud õigus on ette nähtud siseriikliku õigusega.⁷⁸ Kehtiv määrus seab apellatsioonikaebuse esitamise tähtajale piirangud. Brüsseli I määruse artikli 42 lõigete 1 ja 5 kohaselt on võimalik täitmismääruse taotluse kohta tehtud otsus edasi kaevata ühe kuu jooksul alates täitmismääruse teatavaks tegemisest ning kahe kuu jooksul juhul, kui poole alaline koht, kelles suhtes täitmist taotletakse, on muus liikmesriigis, kui selles, kus tehti kohtuotsuse täitmismäärus.

Apellatsioonikaebuse esitamise korral keeldub kohus määruse art 45 kohaselt kohtuotsuse täidetavaks kuulutamisest või tühistamisest artiklites 34 ja 35 sätestatud alusel. Kehtiva Brüsseli I

⁷³ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 760.

⁷⁴ Kramer, X., Cross-border Enforcement in the EU: mutual trust vs fair trial? *International journal of procedural law*, p 213.

⁷⁵ Brüsseli I määruse art 43 lg 1.

⁷⁶ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 762.

⁷⁷ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 762-763.

⁷⁸ Magnus, U., Mankowski, *Op.cit.*, p 766.

määruse osas on Euroopa Kohus Prism Investments BV⁷⁹ kohtuotsuses välja toonud, et vaidlustamise alused, millele on võimalik tugineda, on sõnaselgelt loetletud kehtiva määruse art-tes 34 ja 35 ning see loetelu, mille punkte tuleb vastavalt kohtupraktikale (näiteks vastavalt Apostolides kohtulahendile) tõlgendada kitsalt, on ammendav. Eelnevast tulenevalt tuleb määruse artiklit 45 tõlgendada nii, et sellega ollakse vastuolus, kui kaebuse saanud kohus keeldub kohtuotsust täidetavaks kuulutamast või tühistab täitmismääruse muul põhjusel, kui määruse artiklites 34 ja 35 sätestatud põhjused. Näiteks seetõttu, et kõnealune kohtuotsus on selle tegemise liikmesriigis täidetud.⁸⁰ Järelkult on siseriiklikul kohtul väga kitsalt ja selgelt piiratud alused kohtuotsuse täidetavaks kuulutamisest keeldumiseks või täitmismääruse tühistamiseks. Peamiseks kitsenduseks on art-tes 34 ja 35 toodud alused, mis on kohustuslikud kõigile siseriiklikele kohtutele, sealhulgas apellatsioonikohtutele tunnustamisest või täidetavaks kuulutamisest keeldumiseks.

Seega on põhimõtteliselt iga liikmesriigis tehtud ja täidetav kohtuotsus tunnustatav ja täidetav teises liikmesriigis, välja arvatud juhul, kui leidub kasvõi üks art-tes 34-35 toodud tunnustamisest või täitmisest keeldumise alus ning võlgnik esitab antud alustele tuginedes vastuväite. Tähelepanu väärib samuti asjaolu, et kehtiva määruse art 45 lõike 2 kohaselt ei või kohus mitte mingil juhul kontrollida välismaise kohtuotsuse sisu. Tunnustamise ja täitmise keeldumise aluseid käsitletakse lähemalt siinse töö kolmandas peatükis.

⁷⁹ Eko 13.10.2011, C-139/10, Prism Investments BV v Arilco Holland BV, p 32-33.

⁸⁰ Eko 13.10.2011, C-139/10 Prism Investments BV v Arilco Holland BV, p 43.

2. Välisriigi kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine Brüsseli I bis määruse kohaselt

2.2. Brüsseli I bis määruse kujunemise üldpõhimõtted

Euroopa Liit on seadnud eemärgiks säilitada ning arendada vabadel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala, lihtsustades muuhulgas õiguskaitse kättesaadavust eelkõige tsiviilasjades tehtud kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kaudu. Sellise ala järkjärguliseks loomiseks peab liit võtma kasutusele eelkõige siseturu nõuetekohaseks toimimiseks vajalikud meetmed seoses õiguslase koostööga piiriülese toimega tsiviilasjades.⁸¹

Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versiooni (edaspidi nimetatud ELTL)⁸² artiklis 81 (endises Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklis 65) sätestatakse, et siseturu häireteta toimimiseks vajalikul määral võetavad õiguslase koostöö piiriülese toimega meetmed tsiviilasjus hõlmavad tsiviil- ja kaubandusajades tehtud otsuste vastastikust tunnustamist ja täitmist, kaasa arvatud kohtuvälised otsused. Tampere 1999. aasta oktoobris toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel muudeti kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte nii tsiviil- kui ka kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö tõeliseks nurgakiviks Euroopa Liidus⁸³. Seega oli kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine tunnustatud kui väga tähtis meede siseturu toimimisel alates Euroopa Ühenduse loomisest. Kohtuotsuste vaba liikumist käsitletakse mõnikord kui iseseisvat ja viiendat põhivabadust lisaks siseturu toimimist edendavale neljale põhivabadusele⁸⁴. Õigusemõistmisele ligipääsu (*access to justice*) ja tulemuslikust täitemenetlusest (*effet utile*) vaadeldakse nüüd samuti põhiõigustena⁸⁵.

Euroopa Komisjoni poolt koostatud Brüsseli I määruse kohaldamise kohta järeldati aruandes, et üldiselt toimib kehtiv määrus rahuldavalt, kuid on soovitatav tõhustada selle teatavate sätete kohaldamist, hõlbustada veelgi kohtuotsuste vaba liikumist ja parandada veelgi õiguskaitse kättesaadavust, milleks tuleb määrus selguse huvides uuesti sõnastada.⁸⁶ 10.-11. detsembril 2009. a

⁸¹ Brüsseli I määruse muudatusettepaneku seletuskiri p 3.

⁸² Euroopa Liidu toimimislepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 115, 9.5.2008, lk 47 jj.

⁸³ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus p. 2.2.

⁸⁴ Kramer X. E. Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 347.

⁸⁵ Kramer X. E. Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 348.

⁸⁶ Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, Nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele;

koostatud Stockholmi programmi (edaspidi nimetatud Stockholmi programm) punkti 3.1.2. kohaselt on tsiviilasjade küsimuses Euroopa Ülemkogu seisukohal, et Stockholmi programmi kehtivusajal tuleks jätkata kõigi vahemeetmete (välisriigi kohtuotsuse tunnustamise menetlus) tühistamise protsessiga. Samas on rõhutatud, et välisriigi kohtuotsuse tunnustamise menetluse tühistamisega peavad samal ajal kaasnema mitmed kaitsemeetmed, mis võivad olla menetlusõiguslikud meetmed või kollisiooninormid⁸⁷. Stockholmi programmi tegevuskavas väljendas Euroopa Komisjon järgmist seisukohta: „Punase vaiba katmine äri edendamiseks on selge prioriteet ning kulukas *exequatur* menetlus, mis on vajalik kohtuotsuste tunnustamiseks ja täitmiseks teises liikmesriigis, peaks olema kaotatud, kindlustades samal ajal võlgnikule vajalikud kaitsemeetmed.“ Euroopa Komisjon viitab oma arvamuses, et antud samm *exequatur* menetluse kaotamiseks on vältimatu, lähtudes majanduslikest kaalutlustest põhjusel, et *exequatur* menetluse aasta keskmine kulu Euroopa Liidus on kuni 48 miljonit eurot. Piiriülesel kaubandusel peaksid selle menetluse kaotamisest eriti palju kasu saama väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad. Komisjon toob esile saavutatud õiguslase koostöö ja usalduse küpsustaset Euroopa Liidus.⁸⁸

Ettepanek Brüsseli I bis määruse muutmiseks on saanud tähelepanuväärsete muudatuste osaliseks oma korralise õigusakti vastuvõtmise menetluse käigus ELTL artikli 294 alusel. Komisjon esitas määruse muutmisettepaneku 14. detsembril 2010. a „Stockholmi programmis“, milles sai sõnastatud tsiviilõiguse kohta peamine eesmärk – saavutada „kõigi vahemeetmete“ kaotamine.⁸⁹

Euroopa Komisjoni ettepaneku punktis 2 on viidatud asjaolule, et ettepaneku tegemisele eelnes laiaulatuslik konsulteerimine asjast huvitatud üldsuse, liikmesriikide, muude institutsioonide ja ekspertidega praeguse süsteemi probleemide ja nende võimalike lahenduste üle. 21. aprillil 2009. a võttis komisjon vastu aruande määruse kohaldamise kohta ja roheline raamatu, millega esitati soovitusel määruse läbivaatamiseks. Konsultatsioonide tulemusena selgus, et välisriigi kohtuotsuste tunnustamise nõude kaotamise küsimuses toetas suurem osa sidusrühmadest ja liikmesriikidest kohtulahendite vaba liikumise eesmärki Euroopa Liidus, toetati üldiselt ka välisriigi kohtuotsuse tunnustamise nõude kaotamist kui selle eesmärgi saavutamise viisi. Paljud leidsid, et eelnimetatud nõude kaotamisega peaksid kaasnema õiguslikud tagatised, eriti selle poole kaitseõiguse toetamine,

Nõukogu määruse (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) kohaldamise kohta 21.4.2009 KOM(2009) 174 lõplik.

⁸⁷ The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting citizens – OJC 115 , 04.05.2010, p. 0001–0038.

⁸⁸ Dickinson, A., Surveying the proposed Brussels I Bis Regulation, p 254.

⁸⁹ Ernst, U., Brussels I bis & Co. EU Legislation in the field of judicial cooperation in civil matters concerning consumer and passenger issues, p 189.

kelle suhtes täitmist taotletakse. Arvamused tagatiste ulatuse ja kasutamise kohta (täitmise liikmesriik või päritoluliikmesriik) kohta erinesid⁹⁰.

Brüsseli I bis määruse vastuvõetud versiooni lõpptulemus on võrreldes Euroopa Komisjoni muudatusettepanekuga vähem pretensioonikas, kuid sellega on kindlasti tehtud samm vabaduse, turvalisuse ja õigusel rajaneva ala ühtlustamise suunas.⁹¹

Põhiline uuendus seisneb välisriigi kohtuotsuse täidetavaks kuulutamise nõude kaotamises. Brüsseli I bis määruse seletuskirjas on viidatud asjaolule, et välisriigi kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise menetlus muus liikmesriigis takistab endiselt kohtuotsuste vaba liikumist, sellega kaasnevad seotud isikutele tarbetud kulud ja viivitused ning heidutatakse äriühinguid ja kodanikke siseturгу täielikult kasutamast.⁹² Õiguslane koostöö tsiviilasjades on arenenud siseturu loomise raames ja selle eelduseks on kohtuotsuste vastastikune tunnustamine. Vastastikune tunnustamine on järk-järgult paranenud, Euroopa Liidus ei kontrollita välisriigi kohtuotsuseid enam nii sageli. Praeguseks on liikmesriikide õiguslase koostöö ja usalduse tase jõudnud küpsusastmele, mis võimaldab liikuda kohtuotsuste liikumise lihtsama, vähem kuluka ja paremini automatiseeritud süsteemini, kõrvaldades liikmesriikide vahel kehtivad vorminõuded.⁹³

Kohtuotsuste vaba liikumist on Euroopa Liidus edendatud alates Euroopa Liidu asutamisest. Viimasel ajal on üheks prioriteediks saanud liikmesriikide kohtute vahel koostöö arendamine, eriti pärast majanduskriisi on sellest saanud poliitiline meede äri edendamiseks. 1990ndate lõpus oli võetud poliitiline suund *exequatur* menetluse kaotamiseks, tuginedes vastastikuse tunnustamise ja usalduse printsiipidele.⁹⁴ Sellele suunale järgnes seadusandlik tegevus, n-ö teise põlvkonna vahendite kehtestamine teatud spetsiifiliste vaidluste suhtes⁹⁵. Esimesena oli *exequatur* menetlus kaotatud Euroopa täitekorralduse määrusest vaidlustamata nõuete kohta⁹⁶, mis art 5 kohaselt tunnustatakse ja pööratakse täitmisele teistes liikmesriikides täitmisotsuse vajaduseta ning jäetakse võimaluseta esitada selle tunnustamisele vastuväiteid. Lisaks, art 6 kohaselt kehtestatakse

⁹⁰ Brüsseli I määruse muudatusettepaneku seletuskiri p 2.

⁹¹ Fabien Cadet, Fr., Main feature of the revised Brussels I Regulation, p 1.

⁹² Brüsseli I määruse muudatusettepaneku seletuskiri p 1.2.

⁹³ Brüsseli I määruse muudatusettepaneku seletuskiri p. 3.1.1.

⁹⁴ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 345.

⁹⁵ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 350.

⁹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21.04.2004 määrus (EÜ) nr 805/2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta.

miinimumstandardid kindlustamaks et võlgnikku teavitatakse tema vastu suunatud kohtutegevusest, võlgniku menetluses aktiivse osalemise tingimustest nõude vaidlustamisel ning võlgniku mitteilmumise tagajärgedest õigeaegselt ja viisil, mis lubaks võlgnikul korraldada oma kaitset. Järgmisena kaotati *exequatur* menetlus Euroopa maksekäsumenetluse määrusest⁹⁷, mille art 19 sätestab, et päritoluliikmesriigis täidetavaks muutunud Euroopa maksekäsku tunnustatakse ja täidetakse teistes liikmesriikides ilma vajaduseta täidetavust tõendada ja ilma võimaluseta vaidlustada selle tunnustamist ning Euroopa väiksemate kohtuvaidluste määrusest⁹⁸, mille art 20 sätestab, et ühes liikmesriigis Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse raames tehtud kohtuotsust tunnustatakse ja täidetakse teises liikmesriigis ilma täidetavaks tunnustamise määruse tegemise kohustuseta ning ilma võimaluseta tunnustamist vaidlustada. Tänaise päeva seisuga on samuti esitatud ettepanek Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu määruse vastuvõtmiseks, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades⁹⁹.

Eelnimetatud määrustega on seatud iseseisev eesmärk õigusemõistmisele ligipääsu kindlustamiseks läbi ühtse menetlusreeglitiku kehtestamise piiriülestel juhtumitel¹⁰⁰.

Brüsseli I määruse hindamisel järeldas Euroopa Komisjon, et on saanud aeg *exequatur* menetluse kaotamiseks ning 14. detsembril 2010. a avalikustas Euroopa Komisjon muudatusettepanekud nimetatud menetluse kaotamiseks, millele järgnes 12. detsembril 2012. a uue Brüsseli I bis määruse vastuvõtmine, millest *exequatur* menetlus on täielikult ära kaotatud.

2.3. *Exequatur* menetluse funktsioonid

Klassikaline rahvusvaheline menetlus piiriülesel täitmisel koosneb kolmest etapist. Esimene etapp on kohtuvaidlus päritoluliikmesriigis, teine vahepealne etapp on *exequatur* menetlus täitmise liikmesriigis ning kolmas etapp on täitemenetlus riigis, kus soovitakse kohtuotsuse täitmist.

⁹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12.12.2006 määrus nr 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus.

⁹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11.07.2007 määrus nr 861/2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus.

⁹⁹ Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades /* KOM/2011/0445 lõplik – 2011/0204 (COD) */.

¹⁰⁰ Kramer, X. E., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in the European judicial area, p 644.

Exequatur menetlus on olnud standardne õiguslik vahend riigis, kus täitmist taotletakse, võimaldades välisriigi kohtuotsuste teatud ülevaate teostamist.¹⁰¹

Exequatur tähendab ladina keeles „täidetagu“ ning üldiselt on selle läbimise eesmärgiks formaalne heakskiit täitva riigi poolt. See võib olla vaadeldav kui osa riigi suveräänsusest, aga ka kui riigivõimu kasutamine täitemenetluse valdkonnas¹⁰².

Exequatur menetlusele võib omistada kaks funktsiooni. Esimene funktsioon on välisriigi kohtuotsuse täitmise võimaldamine. Täitmise aluseks on kohtuotsuse täidetavaks kuulutamise otsus, mitte kohtuotsus ise. Teine funktsioon on välisriigi kohtuotsuse täitmise riigi õiguskorraga vastavuse ülevaatamine miinimumulatuses. Antud kontroll on piiratud tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alustega.¹⁰³ Mõlemad funktsioonid on esindatud kehtivas Brüsseli I määruses, milles esimene funktsioon täidetakse vastava kohtumääruse taotlemisel ning teist funktsiooni täidetakse teises faasis, kui on võimalik tugineda täitmisest keeldumise alusele.¹⁰⁴ *Exequatur* menetluse kaotamist kritiseerivad õigusteadlased on toonud välja, et see ei ole puhtalt formaalnõuete kontroll. On öeldud, et see on pigem vahend kindlustamiseks, et üksnes Euroopa põhiõigusi reguleerivate seadustega vastavuses tehtud otsuseid täidetakse Euroopa Liidu territooriumil ning võimaldamaks keelduda tunnustamisest inimõiguste rikkumise korral välisriigi kohtu poolt.¹⁰⁵ Järelikult pakub *exequatur* menetlus võlgnikule väga tähtsa õiguskaitsevahendi juhul, kui tema põhiõigusi on rikutud piiriüleses täitemenetluses.¹⁰⁶

Tunnustamisest või täitmisest vaidlustamise võimalus seab eesmärgiks kaitsta võlgnikku kui nõrgemat poolt komplitseeritud rahvusvahelise kohtuvaidlusega kaasnevas piiriüleses täitemenetluses. See hõlmab rahvusvahelist kohtualluvust, dokumentide piiriülest edastamist, üldist välisriigi õigusemõistmisele ligipääsu (keelte erinevused, geograafiline kaugus, kohaliku õigusliku esindaja vajadus ja nii edasi). See hõlmab ka olulisi erinevusi Euroopa Liidu menetlus- ja materiaalõiguses, nimelt riigis, kus toimub kohtuvaidlus ja riigis, kus toimub kohtuotsuse täitmine

¹⁰¹ Sladic, J., The remedies and recourses in European civil procedure after the intended abolition of the *exequatur*, p 332.

¹⁰² Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 346.

¹⁰³ Kramer, X. E. „Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in the European judicial area, p 637.

¹⁰⁴ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 346.

¹⁰⁵ Cuniberti, G., Some remarks on the Efficiency of *exequatur*, p 568.

¹⁰⁶ Cuniberti, G., Some remarks on the Efficiency of *exequatur*, p 570.

(tavaliselt võlgniku koduriigis). Keeldumise alused olid kehtestatud võlgniku huvide kaitseks ning selliste õiguslike reeglite ühtlustamine oli suur saavutus Euroopa režiimis¹⁰⁷

2.4. *Exequatur* menetluse kaotamist õigustavad vastastikuse tunnustamise ja vastastikuse usalduse printsiibid

Brüsseli I bis määruse olulisim erinevus võrreldes hetkel kehtiva määrusega seisneb *exequatur* menetluse kaotamises. Järgnevalt leiavad käsitlemist *exequatur* menetluse kaotamist õigustavad printsiibid kui põhjendatus uue korra kehtestamiseks vastavalt Brüsseli I bis määrusele.

Euroopa Nõukogu kiitis 1999. aasta kohtumisel Tampere heaks kohtulahendite vastastikuse tunnustamise põhimõtte ühtse õigusruumi loomise nurgakivina. Seega põhjendatakse *exequatur* menetluse kaotamist, tuginedes vastastikuse tunnustamise printsiibile.

ELTL art 67 lg 4 kohaselt hõlbustab Euroopa Liit õiguskaitse kättesaadavust eelkõige tsiviilasjades tehtud kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kaudu ning ELTL art 81 kohaselt lähtub Euroopa Liit kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttest õiguslase koostöö arendamisel.

Vastastikuse tunnustamise printsiibile osutas esimesena Euroopa Kohus *Cassis de Dijon*¹⁰⁸ kohtulahendis, milles toodi välja, et kui toote tunnused on Euroopa Liidu poolt reguleerimata, peaks ühes riigis seaduslikult turul olevat toodet saama turustada ka teistes liikmesriikides juhul, kui sihtriigis on mõnevõrra erinevad nõuded, mis ikkagi tagavad samaväärse kaitse. Vastastikuse tunnustamise põhimõtte tähendab järelikult seda, et liikmesriigil on keelatud teostada kontrolli või läbivaatust juhul, kui teises liikmesriigis oli selline kontroll juba teostatud ja seda eeldusel, et sihtriigi asutused tunnustavad päritoluriigis saadud sertifikaate ja lubasid ning päritolu reeglid peavad olema ekvivalentsed päritoluriigi reeglitele.¹⁰⁹

Vastastikuse usalduse ja tunnustamise printsiipe kasutatakse sageli koos põhjusel, et mõlemad kontseptsioonid on tihedalt omavahel seotud. Vastastikuse usalduse põhimõtet tunnustatakse samuti õiguslase koostöö nurgakivina Stockholmi programmis p 1.2.1 kohaselt. Antud programmi p 3

¹⁰⁷ Kramer X. E. Cross-Border Enforcement in the EU: Mutual Trust versus Fair Trial? Towards Principles of European Civil Procedure, p 210-211.

¹⁰⁸ EKo 20.12.1979, C-120/78, *Rewe vs. Bundesmopolverwaltung*.

¹⁰⁹ Garcia, R. A., *Abolition of Exequatur: problems and solutions*, p 363.

viitab 2004. aastal vastu võetud Haagi programmile, milles Euroopa Ülemkogu märkis, et vastastikuse tunnustamise põhimõtte toimima hakkamiseks tuleb tugevdada vastastikust usaldust, kujundades järk-järgult Euroopa õiguskultuuri, mis põhineb liikmesriikide õigussüsteemide mitmekesisusel ja Euroopa õiguse ühtsusel.

Hetkel kehtiva Brüsseli määruse põhjendus 26 sätestab, et vastastikune usaldus õigusemõistmise vastu liidus õigustab põhimõtet, mille kohaselt tuleks ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsuseid tunnustada ilma erimenetluseta kõigis liikmesriigis. Vastastikuse usalduse põhimõtte tähendab, et iga kohus peab usaldama välisriigi kohtu järeldusi nende jurisdiktsioonis, sealhulgas nende otsust asja sisulisel arutamisel¹¹⁰. Euroopa kohtupraktika hindamine näitab, et vastastikune usaldus liikmesriikide kohtute hulgas on mänginud keskrolli Euroopa õigusala loomisel. Vastastikune usaldus eeldab, et iga liikmesriik tunnustab teise õigussüsteemi mahtu, aidates samal ajal iseseisvalt ja harmooniliselt kaasa integratsiooni eesmärkide saavutamisele. Vastastikuse usalduse mõiste omab kahekordset tähendust. Esiteks eeldab see, et ühtse õigusala piirides võivad isikute subjektiivsed õigused olla kaitstud sama efektiivselt ükskõik mis liikmesriigi kohtu ees. Seega puudub isikul eelis esitada kaebus või olla hagetud teise liikmesriigi kohtus. Teiseks tähendab see, et liikmesriigi kohtualluvust määratlevad juhtumid peavad olema reguleeritud ühtsete reeglitega.¹¹¹

Vastastikune tunnustamine vajab kahtlemata vastastikust usaldust. Õigusliku koostöö kogu valdkond ning ka *exequatur* menetluse kaotamine toetuvad sealhulgas vastastikuse usalduse printsiibile. Euroopa Komisjon viitab Brüsseli I bis muudatusettepaneku seletuskirjas, et liikmesriikide õiguslase koostöö ja usalduse tase on praeguseks jõudnud küpsusastmele, mis võimaldab liikuda kohtuotsuste liikumise lihtsama, vähem kuluka ja paremini automatiseeritud süsteemini suunas, kõrvaldades liikmesriikide vahel kehtivad vorminõuded¹¹².

Mis on ikkagi vastastikune usaldus? Kuigi vastastikune usaldus on õiguslase koostöö aluseks nii tsiviil- kui kriminaalajades, ei ole see kontseptsioon selgelt määratletud Euroopa Ühenduse kontekstis. Viidatakse usaldusele õiguslase ning kohtuliku süsteemi vastu Euroopa Liidus, millega seoses on liikmesriikidel keelatud kontrollida teiste riikide ning kohalike kohtuorganite tegevust.

¹¹⁰ Reghizzi, Z. C., Mutual Trust and Arbitration Exception in the European Judicial Area. Yearbook of private international law, volume 11 (2009), p 437.

¹¹¹ Reghizzi, Z. C., *Op.cit.*, p 438.

¹¹² Brüsseli I määruse muudatusettepaneku seletuskiri p 3.1.

Krameri arvates on vastastikuse usalduse suurendamiseks vajalik arendada menetlusõiguse ühtlustatud miinimumstandardeid, õigusosalast väljaõpet ning tugevdada kommunikatsiooni.¹¹³

Mõned õigusteadlased on aga skeptilised õiguslase koostöö ja usalduse tase küpsusastme osas, viidates järgmistele eksisteerivatele probleemidele: lahendamata küsimused kohtualluvuse eraldamise süsteemi osas, liikmesriikide menetlusseaduste heterogeensus ning Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika, mis paljastab põhiõiguste rikkumist liikmesriikides¹¹⁴. Usalduse taseme küpsusastme ebareaalsust toetab samuti fakt, et Brüsseli I bis määrus oli vastu võetud võlgniku kaitseõiguste säilitamisega¹¹⁵.

Praktiline kogemus on näidanud, et suurem osa *exequatur* menetlusi on läbitud üsna sujuvalt ja ilma suurema hilinemiseta, kuid siiski teatud aja- ja rahakuluga.¹¹⁶ *Exequatur* menetluse kaotamine peaks idee poolest kiirendama kohtuotsuste vaba liikumust, kuid kas selle menetluse kaotamine muudab midagi oluliselt piiriülese kohtuotsuste tunnustamisel ja täitmisel? Pärast *exequatur* menetluse kaotamist tõstatub samuti küsimus kostja kaitseõigustest: kas Euroopa Liidu õigusega on tagatud võlgnikule kaitse samal tasemel, mis on hetkel tagatud läbi *exequatur* menetluse?

2.5. Sammud välisriigi kohtuotsuse täitmiseks teises liikmesriigis Brüsseli I bis määruse alusel

Selleks, et täita teises liikmesriigis tehtud kohtuotsust, esitab taotleja pädevale täitevasutusele vastavalt Brüsseli I bis määruse art-le 42: a) kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele, b) uue määruse art 53 kohaselt väljastatud tunnistuse, millega tõendatakse, et kohtuotsus on täidetav ning mis sisaldab väljavõtet kohtuotsusest ja vajaduse korral asjakohast teavet sissenõutavate menetlusekulude ja intressi arvutamise kohta. Pädevaks täitevasutuseks võib olla kohtutäitur, kohtuametnik või mõni teine täitevasutus¹¹⁷.

Tunnistuse vorm on kinnitatud Brüsseli I bis määruse lisas I. Tunnistusi hakkab väljastama otsuse teinud kohus huvitatud poole taotlusel¹¹⁸. Tunnistus peab kehtestatud vormi kohaselt sisaldama kogu asjassepuutuvat informatsiooni otsuse teinud kohtu, poolte ning otsuse suhtes. Otsust puudutav

¹¹³ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement in the EU: Mutual Trust versus Fair Trial? Towards Principles of European Civil Procedure, p 212.

¹¹⁴ López de Tejada, M., On the Abolition of Exequatur. Arvutivõrgus: <http://conflictoflaws.net/2012/lopez-de-tejada-on-the-abolition-of-exequatur/> (03.05.2014).

¹¹⁵ Timmer, L. J., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: Ill conceived and premature?, p 137.

¹¹⁶ Hay, P., Notes on the European Union's Brussels-I "Recast" Regulation An American Perspective, p 6.

¹¹⁷ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 356.

¹¹⁸ Brüsseli I bis määrus art 53.

informatsioon sisaldab vähemalt järgmisi andmeid: kas kohtuotsus on tehtud tagaselja, kas see on päritoluliikmesriigis tingimusteta täitmisele pööratav, kohtuotsuse kättetoimetamise kuupäev ning keel, milles see kätte toimetati. Samuti peab tunnistus sisaldama kohtuasja sisu ja lühikirjeldust, rahalise nõude ning teiste nõuete üksikasju.

Tunnistus hakkab mängima olulist rolli uues täitmise režiimis, võimaldades täitevasutusel tuvastada kõik asjassepuutuv täitemenetluse jaoks, kuigi täitevasutus võib samuti pidada vajalikuks tugineda täiendavalt kohtuotsusele.¹¹⁹

Reeglina hakkab päritoluliikmesriigi kohus väljastama tunnistusi oma riigikeeles. Brüsseli I bis määruse art 42 lg 3 kohaselt võib pädev täitevasutus vajaduse korral nõuda, et taotleja esitaks tunnistuse sisu tõlke või transliteratsiooni kooskõlas art-ga 57, mille kohaselt tehakse sellisel juhul tõlge liikmesriigi ametlikku keelde. Kui selles liikmesriigis on mitu ametlikku keelt, siis tehakse tõlge teises liikmesriigis tehtud kohtuotsusele tuginemise või taotluse esitamise paigas toimuva kohtumenetluse ametlikku keelde vastavalt kõnealuse liikmesriigi õigusele. Kohtuotsuse tõlke esitamist võib täitevasutus nõuda uue määruse art 42 lg 4 kohaselt üksnes juhul, kui kohus ei saa menetlust tõlketa jätkata.

Keelenõuded on ette nähtud kohtumenetluse kulude ning võimalike tõlkega kaasnevate hilinemiste vähendamiseks. Need on vastavuses teistes nn teise põlvkonna regulatsioonides toodud nõuetega, nimelt Euroopa väiksemate kohtuvaidluste määruses ja elatise määruses.¹²⁰

Väga oluline nõue on sedastatud uue määruse artiklis 43, mille lõike 1 kohaselt teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse täitmiseks toimetatakse artikli 53 kohaselt väljastatud tunnistus kätte isikule, kelle vastu täitmist taotletakse, enne esimese täitemeetme võtmist. Brüsseli I bis määrus ei täpsusta, kes ja kuidas peab nimetatud tunnistuse isikule kätte toimetama. Arvestades aga asjaolu, et täitemenetlusele kohaldatakse Brüsseli I bis määruse art 41 lõike 1 kohaselt siseriiklikku õigust, on loogiline, et tunnistuse kättetoimetamise reeglid peavad olema reguleeritud siseriiklikul tasandil. Kusjuures, nimetatud määruse preambula p 32 kohaselt tuleks isiku teavitamise eesmärgil väljastatud tunnistus toimetada kõnealusele isikule kätte enne esimese täitemeetme võtmist

¹¹⁹ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 357.

¹²⁰ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 357.

mõistliku aja jooksul. Mõistliku aja määratlemiseks ei ole Euroopa Liidus samuti ühtset reeglit. Liikmesriikidel võivad olla siseriiklikud reeglid mõistliku aja määratlemiseks kohtuotsuse või maksekäsu kättetoimetamise ja täitmise vahel, nagu nt vara arestimine.¹²¹ Eesti kontekstis võib selliseks ajaks olla täitemenetluseadustikus (edaspidi TMS) sätestatud aeg. TMS § 25 lg-te 1 ja 2 kohaselt, kui on täidetud täitemenetluse alustamise tingimused, toimetab kohtutäitur võlgnikule kätte täitmisteate, millega loetakse täitemenetlus alanuks. Nimetatud täitmisteates tehakse isikule ettepanek täitedokumendi vabatahtlikuks täitmiseks ja teatatakse vabatahtliku täitmise tähtaeg, samuti tehakse hoiatus, et täitedokumendi vabatahtlikult täitmata jätmisel võib võlgniku suhtes teha täitetoiminguid.¹²² TMS § 25 lõike 1 kohaselt, kui seaduses ega kohtulahendis ei ole täitedokumendi vabatahtliku täitmise tähtaega määratud, määrab selle kohtutäitur. Tähtaeg ei või olla lühem kui 10 päeva ega pikem kui 30 päeva, kui käesolevas seadustikus ei ole ette nähtud teisiti. Sissenõudja nõusolekul võib kohtutäitur määrata täitedokumendi vabatahtliku täitmise tähtaja pikemaks kui 30 päeva. Järelikult on Eestis siseriikliku reegli kohaselt kohtutäituril õigus määrata nõude vabatahtlikuks täitmiseks 10 kuni 30 päeva, mille jooksul ei rakendata täitemeetmeid.

Siiski ei pruugi Kramer arvates siseriiklik mõistlik tähtaeg olla kohaldatav piiriülese täitmise korral, eriti juhul kui kohtuotsus oli tehtud tagaselja ning isik, kelle vastu täitmist taotletakse, ei pruugi olla teadlik kohtuotsuse sisust. Lisaks sellele ei suurenda siseriiklike täitemenetlust reguleerivate seaduste ja ajavahemike erinevused läbipaistvust ja õiguskindlust. Võttes eeltoodud probleemid arvesse on Kramer arvamusel, et on soovitatav mõistliku tähtaja ühtne tõlgendus Euroopa Liidus.¹²³ See küsimus taandub jälle siseriiklike menetlusreeglite ühtlustamise probleemidele, millel siinse töö autor töömahu piiratuse tõttu detailsemalt ei peatu.

Eelnimetatud tunnistusele on vaja lisada kohtuotsus juhul, kui isikule, kelle vastu täitmist taotletakse, ei ole juba kohtuotsust toimetatud. Tunnistus peab samuti sisaldama informatsiooni võlgnikule kohtuotsuse kättetoimetamise kohta, – see on vajalik informatsioon täitevasutuse jaoks. Tähelepanu tuleb osutada ka asjaolule, et uue määrusega kinnitatud tunnistuse vormis ei leidu viidet kohtuotsuse tunnistamisest või täitmisest keeldumise alustele, mis on tegelikult oluline teave võlgniku jaoks.

¹²¹ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 358.

¹²² TMS § 24 lg 3 p 3, 4.

¹²³ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 358.

Uue määruse art 43 lõike 2 kohaselt võib isik, kelle vastu täitmist taotletakse, nõuda kohtuotsuse tõlget keelde, millest ta aru saab, või selle liikmesriigi ametlikku keelde, kus on tema alaline elukoht. Dokumendi tõlge on eluliselt oluline võlgniku kaitseks. Silmas tuleb pidada, et Brüsseli I bis määrus näeb võlgniku jaoks võimaluse nõuda üksnes kohtuotsuse tõlget, mitte tunnistuse tõlget.

Tulles tagasi eelmises peatükis toodud näite juurde, mille kohaselt oli võlausaldaja hagi Eesti kohtus rahuldatud ja võlgniku vara asub Soomes, ei pea uue määruse alusel Eesti võlausaldaja läbima *exequatur* menetlust Soome kohtus. Ta peab esitama Soome pädevale täitevasutusele Brüsseli I bis määruse art 42 lõike 1 kohaselt järgmised dokumendid: 1) Eesti kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele; 2) nimetatud määruse art 53 kohaselt Eesti kohtu poolt väljastatud tunnistuse, mis sisaldab väljavõtet kohtuotsusest ja vajaduse korral asjakohast teavet sissenõutavate menetluskulude ja intressi arvutamise kohta. Soome täitevasutus võib vajaduse korral vastavalt Brüsseli I bis määruse artiklile 42 lõigetele 3 ja 4 nõuda, et Eesti võlausaldaja esitaks tunnistuse sisu tõlke või transliteratsiooni. Juhul, kui täitevasutus ei saa täitemenetlust tõlketa jätkata, võidakse nõuda ka kohtuotsuse tõlget. Soome siseriikliku õigusega peab olema ette nähtud kes ja kuidas on kohustatud toimetama isikule, kelle vastu taotleb Eesti võlausaldaja oma nõude täitmist, väljastatud tunnistuse. Ilmselt on selleks asutuseks Soome pädev täitevasutus ise. Kättetoimetamine peab olema tehtud mõistliku aja jooksul enne esimese täitemeetme võtmist. Täitemenetlusele kohaldub samuti Soome siseriiklik õigus.

3. Välisriigi kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alustele tuginemine Brüsseli I ja Brüsseli I bis määrustes

3.2. Välisriigi kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alustele tuginemise kord

Siinses peatükis peatutakse detailsemalt välisriigi kohtuotsuste tunnustamisest ja täitmisest keeldumise korral ja keeldumise alustel selleks, et analüüsida Brüsseli I bis määrusega kaasnevaid muutusi keeldumise alustele tuginemise korra osas, ning vastata küsimusele, kas on muutusi keeldumise aluste sisu ja tõlgendamise osas vastavalt uuele regulatsioonile.

Nagu varasemalt viidatud, tähtsustatakse Brüsseli I määrusega Euroopa Ühenduse kodanike õiguskaitse kindlustamist, kusjuures sedastatud üldisest eesmärgist on tuletatavad neli olulist põhimõtet, millest kaks on kohtuotsuste vaba liikumine ning kaitseõiguste tagamine.¹²⁴ Järelikult peab määrus arvestama erinevate huvidega.

Välisriigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise režiim seab eesmärgiks leida tasakaal kaitseõiguste ja kohtuotsuste vaba liikumise lihtsustamise vahel Euroopa õiguse alal.¹²⁵ Brüsseli I bis preambula punkt 38 kohaselt austatakse käesolevas määruses põhiõigusi ja järgitakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid, eelkõige harta artiklis 47 tagatud õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele. Kohtujurist Kokott on Verdoliva kohtulahendis¹²⁶ rõhutanud, et sundtäitmise lubamise menetlus on konventsiooniga loodud süsteemi üks osa, mille põhieesmärk on võimaldada tsiviil- ja kaubandusajade kohtuotsuste vaba liikumine kooskõlas kaitseõiguste tagamisega. Täitemenetluse võlgniku kaitseõigused on tagatud Euroopa Kohtu praktikas tunnustamist leidnud õiglase kohtupidamise põhimõtte kui ühenduse õiguse ühe üldpõhimõtte kaudu. Nimetatud põhimõtte peab silmas Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklit 6 ja leiab kajastamist Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47. Järelikult üritatakse regulatsiooni abil leida tasakaal kohtuotsuste tsiviil- ja kaubandusajades vaba liikumise ja võlgniku kaitseõiguste vahel.

¹²⁴ Burg, E., Pontier J., *Op.cit.*, p 25.

¹²⁵ Kuipers, J. J., *The Right to a Fair Trial and the Free Movement of Civil Judgments*, p 25-26.

¹²⁶ EKo 25.11.2005, C-3/05, *Gaetano Verdoliva vs. J.M Van der Hoeven BV et al*, kohtujuristi J. Kokotti ettepanek, p 39.

Brüsseli I bis määruse art 52 sarnaselt hetkel kehtiva Brüsseli määruse art 36 kohaselt ei kuulu ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsus ühelgi juhul sisulisele läbivaatamisele liikmesriigis, kus täitmist taotletakse. Arvestades regulatsiooni eesmärki tagada välisriigi kohtuotsuste vaba liikumine, peab võlgnikulule olema tagatud võimalus tema suhtes tehtud kohtuotsust vaidlustada päritoluliikmesriigis ehk efektiivsed kaitseõigused riigis, kus isikut puudutav kohtuotsus tehti. Sellest tulenevalt ei ole täitmise riigi kohtul kohtuotsuse tegemisel võimalik kontrollida päritoluliikmesriigi kohtu poolt õiglase tasakaalu saavutamist ning seda, kas kohus on teinud „õige“ otsuse.¹²⁷

Vastavalt uue Brüsseli I bis määrusele on võlgnikul võimalik tugineda kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alustele kohtuotsuse täitmise etapil. Uue Brüsseli I bis määruse idee on seega lihtne: kohtuotsuse täidetavaks kuulutamine ehk *exequatur* menetluse läbimine ei ole enam vajalik, kuid kohtuotsuse täitmisest keeldumise alustele on võlgnikul siiski võimalik tugineda.¹²⁸ Isik, kelle vastu täitmist taotletakse, võib esitada vastuväite täitemenetluse ärahoidmiseks eraldi menetluse raames.¹²⁹

Kohtuotsuse täitmisest keeldumise taotlus esitatakse kohtule, mis on asjaomase liikmesriigi poolt vastavalt Brüsseli I bis määruse art 75 punktile (a) komisjonile esitatud teatele see kohus, kellele tuleb esitada kohtuotsuse täitmisest keeldumise taotlus¹³⁰. Uue määruse art 75 kohaselt on liikmesriikidel kohustus esitada teave kohtute suhtes, kellele tuleb esitada kohtuotsuse täitmisest keeldumise taotlus. Seega peavad liikmesriigid esitama Euroopa Komisjonile pädevad kohtud, kellele tuleb vastavad taotlused esitada siseriiklikul tasandil.

Vastavalt Brüsseli I bis määruse artiklile 47 lõikele 2 kohaldatakse täitmisest keeldumise menetlusele käesoleva määrusega hõlmamata osas täitmise riigi õigust. Siseriikliku õiguse kohaldamine keeldumise alustele tuginemisel on samuti ette nähtud hetkel kehtiva määrusega artiklis 40.

¹²⁷ Kuipers, J. J., *The Right to a Fair Trial and the Free Movement of Civil Judgments*, p 25-26.

¹²⁸ Kramer, X. E., *Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights*, p 363.

¹²⁹ Kramer, X. E., *Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights*, p 358.

¹³⁰ Brüsseli I bis art. 46.

Kohtuotsuse täitmisest keeldumiseks peab huvitatud pool esitama pädevale kohtule kohtuotsuse koopia ning vajaduse korral kohtuotsuse tõlke või transliteratsiooni¹³¹. Kohus võib nende dokumentide esitamise nõudest loobuda juhul, kui tal on need juba olemas või kui ta peab ebamõistlikuks nõuda taotlejalt nende esitamist. Kohtuotsuse täitmisest keeldumist taotlevalt poolelt ei nõuta postiaadressi olemasolu taotluse saanud liikmesriigis ega volitatud esindajat, välja arvatud juhul, kui esindaja olemasolu on kohustuslik, olenemata poole kodakondsusest või alalisest elukohast¹³². Nimetatud sätte kehtestamisega kavatakse tõhustada selle isiku õigusemõistmisele ligipääsu õigust, kes esitab keeldumise alusele tuginemise taotluse. Tegelikus olukorras on peaaegu kõigis liikmesriikides vajalik omada õiguslikku esindajat – eriti väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad vajavad õiguslikku tuge, kindlustamaks oma õiguste kättesaamist adekvaatsel tasemel.¹³³

Vastavalt uue Brüsseli I bis artiklile 48 teeb kohus otsuse täitmisest keeldumise taotluse kohta viivitamata. Uue määruse art 49 näeb ette kummalegi poolele võimaluse täitmisest keeldumise otsuse vaidlustamiseks. Nimetatud määruse artikli 50 kohaselt on samuti võimalik edasi kaevata apellatsioonkaebuse alusel tehtud otsust juhul, kui asjaomane liikmesriik on sellest komisjoni teavitatud. Hetkel kehtiv Brüsseli I määruse art 43 lõikes 3 ja art-s 44 kehtestatud kord on samasugune.

Eelnevalt kirjeldatud näite puhul on isikul, kelle vastu täitmist taotletakse, võimalik Brüsseli I bis määruse art 47 lõike 1 järgi esitada taotlus täitmisest keeldumiseks pädevale kohtule Soomes¹³⁴ sel juhul, kui leidub kasvõi üks Brüsseli I bis määruse artiklis 45 nimetatud alus. Kohtuotsuse tunnustamisel ja täitmise keeldumise alustel peatatakse ja neid käsitletakse järgmises alapeatükis.

3.3.Kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alused

Kohtuotsuse tunnustamisest keeldumise alused on toodud Brüsseli I bis määruse art-s 45, samu aluseid kohaldatakse täitmisest keeldumisele tuginemiseks vastavalt määruse art-le 46. Määruse art 45 kohaselt keeldutakse kohtuotsuse tunnustamisest punktides (a)–(e) toodud alustel:

¹³¹ Brüsseli I bis määruse art 47 lõiked 1, 3.

¹³² Brüsseli I bis määruse art 47 lg 4.

¹³³ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 359.

¹³⁴ Vastavalat Brüssel I bis art 75 punktile (a) esitavad liikmesriigid Euroopa Komisjonile 10. jaanuariks 2014. a teabe kohtute kohta, kellele tuleb esitada kohtuotsuse täitmisest keeldumise taotlus artikli 47 lõike 1 kohaselt.

- a) Kui tunnustamine on selgelt vastuolus taotluse saanud liikmesriigi avaliku korraga (*ordre public*);
- b) Kui kohtuotsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei toimetatud kätte menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud end kaitsta (välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust, kui tal oli selleks võimalus);
- c) Kui kohtuotsus on vastuolus kohtuotsusega, mis on tehtud samade poolte vahel taotluse saanud liikmesriigis;
- d) Kui kohtuotsus on vastuolus samal alusel ja samade poolte vahel esitatud hagi alusel teises liikmesriigis või kolmandas riigis tehtud varasema otsusega, kui varasem kohtuotsus vastab taotluse saanud liikmesriigis tunnustamiseks vajalikele tingimustele või;
- e) Kui kohtuotsus on vastuolus: i) kohtualluvust kindlustusajade puhul reguleeriva II peatüki 3. jaoga, kohtualluvust tarbijalepingute puhul reguleeriva II peatüki 4. jaoga või erandliku kohtualluvust reguleeriva II peatüki 5. jaoga, kui kostjaks oli kindlustusvõtja, kindlustatu, kindlustulepingu kohaselt soodustatud isik, kahjustatud isik, tarbija või töötaja; või ii) erandliku kohtualluvusega.¹³⁵

Eespool toodud alused on uuesti sõnastatud ja on vastavuses kehtivas määruses loetletud alustega aluste sisu minimaalse muutmisega.¹³⁶ Brüsseli I bis määruse art 45 punktid (a) kuni (d) on sõnasõnalt üle võetud kehtiva määruse regulatsioonist.¹³⁷ Käesoleva määruse art 45 p (e) puudutab päritoluliikmesriigi kohtu kohtualluvuse konkreetse reegli rikkumist, *i.e.* mis seonduvad nõrgema poole lepingute ja erandliku kohtualluvusega. Samuti on tehtud järgmised muudatused. Esiteks on uue määrusega kaetud mitte ainult kindlustus- ja tarbijalepingud, vaid ka töölepingud. Hetkel kehtivad reeglid ei sisalda viidet töölepingutele. Alati on olnud küsitav, miks need kaitsereeglid ei olnud keeldumise alustega kaetud. Uued reeglid pakuvad nüüd selgesõnaliselt töötajatele kaitset täitemenetluse etapil. Teine muudatus seisneb selles, et uus määrus täpsustab seda, et ainult nõrgem pool võib tugineda kohtualluvusreeglite rikkumisele päritoluliikmesriigi kohtu poolt. Need uuendused vastavad kaitsereeglite aluspõhimõtetele.¹³⁸

¹³⁶ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 354.

¹³⁷ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 359.

¹³⁸ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 359.

Kummaline on siinjuures asjaolu, et Brüsseli I bis määruses jätkatakse mõiste “keeldumise alused” kasutamist, kuigi keeldumise aluseid ei hakata enam kohaldama kohtuotsuse täidetavaks kuulutamise vaidlustamisele, vaid kohtuotsusest reaalsest täitmisest keeldumisele.¹³⁹

Vastavalt Brüsseli I bis määruse preambula punktile 34 tuleb tagada Brüsseli konventsiooni, Brüsseli I määruse ja Brüsseli I bis määruse vaheline järjepidevus, samuti on vaja järjepidevust Euroopa Kohtu tõlgendustes Brüsseli konventsiooni ja seda asendavate määruste kohta. Antud seisukoht oli toodud Brüsseli I määruse osas Euroopa Kohtu poolt C-167/08¹⁴⁰ kohtulahendis, milles rõhutati, et Euroopa Kohtu tõlgendusi võib lisaks Brüsseli konventsiooni sätetele laiendada ka Brüsseli I määrusele, kui Brüsseli konventsiooni ning Brüsseli I määruse sätted on sisult võrdväärased. Brüsseli I määrus rõhutab preambula punktis 19 samuti sellele, et on vaja järjepidevust Euroopa Kohtu tõlgendustes Brüsseli konventsiooni kohta.

Tulenevalt eeltoodust võib järeldada, et keeldumise aluste sisustamisel ja tõlgendamisel saab lähtuda kehtiva Brüsseli I määrusest ning selle alusel tehtud Euroopa Kohtu lahenditest juhul, kui määruste sätted on sisult võrdsed. Siiski hakatakse keeldumise aluseid kohaldama mitte kohtuotsuse täitmisele pööratavaks täitmismääruse vaidlustamiseks vaid kohtuotsuse tunnustamisest ning reaalsest täitmisest keeldumiseks.

3.3.1. Avaliku korra klausel

Avaliku korra klausel on väga oluline võlgniku kaitseõiguste, sealhulgas põhiõiguste tagamise seisukohalt. Seega võib lugeda põhjendatuks siinses töös peatuda keeldumise aluse sisu ja tõlgendamise piiridel detailsemalt.

Avaliku korra klausel on vastavalt eelviidatule sõna-sõnalt üle võetud Brüsseli I määrusest, vaatamata muudatusettepanekus kavandavatele muudatustele. Eespool oli kindlaks tehtud, et juhul, kui määrustes on võrdväärased sätted, saab sätete tõlgendamisel lähtuda Brüsseli konventsiooni ja Brüsseli I määruse põhjal tehtud Euroopa Kohtu lahenditest.

¹³⁹ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 354.

¹⁴⁰ EKo 23.04.2009, C-167/08, Draka NK Cables Ltd, AB Sandvik International, VO Sembodja BV, Parc Healthcare International Ltd vs Omnipol Ltd, p 20.

Brüsseli I bis määruse art 45 lg 1 alusel keeldutakse huvitatud poole taotlusel kohtuotsuse tunnustamisest juhul, kui tunnustamine on selgelt vastuolus taotluse saanud liikmesriigi avaliku korruga (*ordre public*).

Põhimõtteliselt on iga liikmesriik vaba otsustama avaliku korra nõuete üle vastavalt oma siseriiklikule õigusele¹⁴¹. Mis võib šokeerida avalikku korda ühes liikmesriigis, ei pruugi seda teha teises.¹⁴² Oluline põhimõte on aga see, et avalik kord ei ole puhtalt siseriiklik asi.¹⁴³ Euroopa Kohus on Krombach¹⁴⁴ ja Renault v. Maxicar¹⁴⁵ kohtulahendites selgitanud, et avaliku korra mõiste sisu sõltub mitte ainult liikmesriigi siseriiklikust õigusest, vaid arvestada tuleb samuti Brüsseli konventsioonist tulenevaid ning Euroopa Kohtu tõlgendamiste piiranguid. Avaliku korra sisu peab sisaldama Euroopa avaliku korra alla kuuluvaid Euroopa Ühenduse põhimõtteid, mis on määratletud Euroopa Kohtu poolt ning nende arusaamine ei tohi varieeruda erinevates liikmesriikides. Seega peaks otsustama siseriikliku õiguse alusel, mis põhimõtted ja reeglid kuuluvad avaliku korra alla, arvestades Euroopa Kohtu tõlgendamisi.

Oluline eeldus avaliku korra erandile tuginemiseks on toodud Hoffman¹⁴⁶ ja Hendrikman¹⁴⁷ kohtulahendites, milles Euroopa Kohus rõhutas, et sellisele erandile võib tugineda üksnes erandjuhtudel. Samuti on Euroopa Kohus kohtulahendi Solo Kleinmotoreniga¹⁴⁸ seoses toonud välja veel ühe olulise põhimõtte, mille kohaselt tuleb avaliku korra erandi kasutamist tõlgendada kitsendavalt põhjusel, et Brüsseli konventsiooni üheks peamiseks eesmärgiks on lihtsustada kohtuotsuste vaba liikumist ja kindlustada lihtsad ja kiired täitemenetluse protseduurid¹⁴⁹. Tulenevalt eeltoodust on avaliku korra erandi kasutamine lubatud üksnes erandjuhtudel, kusjuures selle kasutamist tuleb tõlgendada kitsendavalt.

Avaliku korra mõiste osas tuleb arvestada samuti asjaoluga, et avalik kord võib omada materiaalsoiguslikku ja menetlusõiguslikku aspekti.¹⁵⁰ Materiaalsoiguslik aspekt avaliku korra

¹⁴¹ EKo 28.03.2000, C-7/98, Dieter Krombach vs. Andre Bamberski, p 22, EKo 11.05.2000, C-38/98 Renault SA v Maxicar SpA and Orazio Formento, p 27.

¹⁴² Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 658.

¹⁴³ Moura Ramos, R.M., Public policy in the framework of the Brussels Convention, p 28.

¹⁴⁴ EKo 28.03.2000, C-7/98, Dieter Krombach vs. Andre Bamberski, p 23.

¹⁴⁵ EKo 11.05.2000, C-38/98 Renault SA v Maxicar SpA and Orazio Formento, p 28.

¹⁴⁶ EKo 04.02.1988 C-145/86, Hoffmann v Krieg, p 21.

¹⁴⁷ 10.06.1996 EKo C-78/95 Hendrikman and Feyen v Magenta Druck & Verlag, p 23.

¹⁴⁸ Eko 02.06.1994, C-414/92, Solo Kleinmotoren GmbH v Emilio Boch, p 20.

¹⁴⁹ Eko 02.06.1994, C-414/92, Solo Kleinmotoren GmbH v Emilio Boch, p 20.

¹⁵⁰ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 658.

rikkumise puhul ei tähenda materiaalnormi vale kohaldamist päritoluliikmesriigis. Nii hetkel kehtiva määruse art 36 alusel kui ka Brüsseli I bis määruse art 52 kohaselt ei kuulu ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsus ühelgi juhul taotluse saanud liikmesriigis sisulisele läbivaatamisele. Taotluse saanud liikmesriigi kohtul on keelatud üle vaadata päritoluliikmesriigi kohtu poolt kindlaks tehtud fakte või õiguslikke tagajärke. Euroopa Kohus otsustas Krombachi¹⁵¹ kohtulahendis, et hoolimata sellest, et ta ei saa otsustada osalisriigi avaliku korra sisu üle, on ta siiski pädev kontrollima piire, mille raames osalisriigi kohus võib sellele mõistele tugineda, et teise osalisriigi kohtu otsust mitte tunnustada. Euroopa Kohus on kõnealuse kohtulahendi punktis 37 täpsustanud, et avaliku korra klausli kasutamine on lubatud üksnes juhtudel, kui mõnes teises osalisriigis tehtud otsuse tunnustamine või täitmine riivaks vastuvõetamatul moel selle riigi õiguskorda, kus otsuse tunnustamist või täitmist taotletakse, kuna see kahjustaks mõnd aluspõhimõtet. Kahjustamine peab kujutama endast olulise tähtsusega õigusnormi või selles õiguskorras põhiõigusena käsitletava õiguse ilmselget rikkumist selle liikmesriigi õiguskorras, kus tunnustamist või täitmist taotletakse¹⁵². Sellest tulenevalt rõhutab Euroopa Kohus, et avaliku korra erandile on võimalik tugineda vaid juhul, kui kohtuotsuse tunnustamise või täitmise tulemusena rikutakse esiteks olulise tähtsusega õigusnormi või selles õiguskorras põhiõigusena käsitletava õigust ning teiseks rikutakse seda ilmselgelt.

Mitte kohtuotsus ise ja mitte kohtuotsuse teinud kohtu õiguslik põhjendus, vaid üksnes tunnustamise või täitmise tulemus võib viia aluspõhimõtte rikkumiseni liikmesriigis, kus tunnustamist või täitmist taotletakse.¹⁵³ Renault v. Maxicar kohtulahendis rõhutas Euroopa Kohus, et täitmise tunnustamisest ei ole võimalik keelduda üksnes põhjusel, et siseriiklikku või Ühenduse õigust valesti kohaldati.¹⁵⁴

B. Hessi and T. Pfeifferi (2011) tehtud uuringu andmetel on materiaalõigusliku aspekti rakendamine avaliku korra vastuolu tuvastamisel väga harva esinev nähtus kohtuotsuse täitmisest keeldumise alusena¹⁵⁵.

Menetlusõiguslik aspekt avaliku korra rikkumise puhul hõlmab kõiki EIÕK-s sätestatud nõudeid õiglase kohtupidamise tagamiseks, mis ei ole hõlmatud kehtiva määruse art 34 lõikes 2 ja uue määruse art 45 lg 1 p-s (b) toodud alusega. Seega seatakse eesmärgiks kohtuotsuste tunnustamisel ja

¹⁵¹ Eko 28.03.2000, C-7/98, Dieter Krombach vs. Andre Bamberski, p 23.

¹⁵² Eko 28.03.2000, C-7/98, Dieter Krombach vs. Andre Bamberski, p 37.

¹⁵³ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 663.

¹⁵⁴ EKO 11.05. 2000, C-38/98, Renault SA v Maxicar SpA and Orazio Formento.

¹⁵⁵ Hess B., Pfeiffer. T., Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law, p 13.

täitmisel kohandada EIÕK art-s 6 sätestatud nõudeid läbi avaliku korra vastuolu tuvastamise¹⁵⁶. Õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, mis tuleneb muuhulgas EIÕK artikli 6 lõike 1 esimesest lausest ning mis kinnitati 7. detsembril 2000. aastal Nice'is välja kuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47, on põhiõigus, mis kuulub ühenduse õiguse üldpõhimõtete hulka¹⁵⁷.

Euroopa Kohus on võtnud suuna, mille kohaselt on avaliku korra vastuolule võimalik tugineda erandkorras juhul, kui päritoluliikmesriigi seadusandluses ja Brüsseli konventsioonis ettenähtud tagatised on ebapiisavad selleks, et võlgnikul oleks võimalik end kaitsta olulise rikkumise korral päritoluliikmesriigi kohtus vastavalt EIÕK-s ettenähtule.¹⁵⁸ Pidades silmas eeskätt menetlusõigusliku avaliku korra klauslit, sedastas Euroopa Kohus kohtuasjas Krombach tehtud otsuses, et avaliku korra klausli kohaldamine tuleb vastuvõetavaks lugeda erandjuhtudel. Nimelt, kui otsuse teinud riigi õigusnormidest ja konventsiooni endaga põhistatud tagatistest ei piisanud selleks, et kostja saaks talle EIÕK-ga antud õigusega kaitsta oma huve ilmselge rikkumise eest selle riigi kohtus, kus otsus tehti¹⁵⁹. Euroopa Kohus on rõhutanud, et üks Euroopa Liidus tunnustatud põhiõigustest on õigus kaitsele, õiglasele kohtupidamisele ning õigus olla esindatud advokaadi poolt.¹⁶⁰

Pärast Krombachi kohtulahendi jõustumist määratlevad peaaegu kõik siseriiklikud kohtud menetluseõigusliku avaliku korra sisu viitega EIÕK art-le 6 ning Euroopa Kohtu praktikale, mille tulemusena on siseriiklikule õigusele (sealhulgas ka siseriiklikule riigiõigusele) tuginemine asendatud Euroopa standardite rakendamisega.¹⁶¹

Heidelbergi raportis on viidatud Saksamaal tehtud viiele kohtulahendile, kus tuvastatakse vastuolu avaliku korraga, millest omakorda kahes oli tegemist menetlusõiguste (õigus õiglasele ärakuulamisele) rikkumisega Saksamaa põhiseaduse ning EIÕK art 6 mõttes.¹⁶²

Siinjuures väärib veelkord märkimist Krombachi kohtulahend, milles püstitati muuhulgas järgmine küsimus: kas tegemist on avaliku korra vastuoluga juhul, kui otsuse teinud liikmesriigi kohtu poolt

¹⁵⁶ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 670.

¹⁵⁷ EKo 18.12.2008, C-394/07, Marco Gambazzi v DaimlerChrysler Canada Inc. and CIBC Mellon Trust Company, kohtujuristi Kokott ettepanek, p 41.

¹⁵⁸ R.M. Moura Ramos. Public policy in the framework of the Brussels Convention, p 32.

¹⁵⁹ EKo 18.12.2008, C-394/07, Marco Gambazzi v DaimlerChrysler Canada Inc. and CIBC Mellon Trust Company, kohtujuristi Kokott ettepanek, p 42.

¹⁶⁰ Moura Ramos, R. M., Public policy in the framework of the Brussels Convention, p 34.

¹⁶¹ Hess B., Pfeiffer. T., Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law, p 13.

¹⁶² Hess, B. Study JLS/C4/2005/03. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. September 2007. (edaspidi tekstis Heidelbergi raport), p 243.

ei võimaldatud võlgnikule end kaitsta oma advokaadi esindusel?¹⁶³ Antud kohtulahendis rõhutati, et õigus õiglasele ärakuulamisele moodustab Euroopa Ühenduse põhiõiguse, mis peab olema isikule tagatud isegi juhul, kui riigis puuduvad menetlusnormid ning antud õiguse rikkumise korral on täitmisi riigi kohtul võimalik keelduda kohtuotsuse täitmisest. Krombachi kohtulahendis on samuti selgitatud, et avaliku korra vastuolule saab tugineda üksnes juhul, kui kohtulahendi tunnustamine või täidetavaks tunnustamine on täitmisi riigi õiguskorraga sellises vastuolus, et rikutakse oluliselt põhiõigusi¹⁶⁴. Tulenevalt Euroopa Kohtu poolt tehtud järeldusest, ei ole kahtlust, et õigus tõhusale õiguskaitsele on isiku põhiõigus.¹⁶⁵ Kohtujurist Kokkot toob Gambazzi kohtulahendi kohta arvamuse¹⁶⁶, et põhiõiguseks olev õigus õiglasele kohtulikule arutamisele nõuab, et asjaomane isik saaks oma õiguslikku seisundit tõhusalt kaitsta, ning et õigusel olla ära kuulatud on õiglase kohtupidamise korraldamise ja kulgemise juures väga oluline roll. See sisaldab õigust avaldada piisavalt oma arvamust ja pakkuda tõendeid kõigi oluliste faktide ja õiguslike küsimuste kohta.

Huvitav on samuti Sonntagi¹⁶⁷ kohtulahend, mis langes tugeva kriitika alla. Saksamaal on avaliku kooli õpetaja isiklik vastutus üliõpilaste vigastuste korral asendatud sotsiaalkindlustuse süsteemiga. Avaliku korra vastuolu oli Saksamaal tuvastatud järgmise juhtumi korral: Saksamaa koolipoiss sai surma õnnetuses ekskursiooni ajal Itaaliasse. Itaalia kohus tegi Saksamaa õpetaja suhtes kohtuotsuse surnud õpilase vanematele kompensatsiooni väljamõistmiseks. Saksamaa sotsiaal- ja haldusseaduste kohaselt võib kompensatsiooni väljamõistmiseks esitada hagi üksnes liitriigi kui õpetaja niinimetatud tööandja vastu.¹⁶⁸

Menetlusõigusliku aspekti puhul on Euroopa Kohus selgelt välja toonud, et põhiõiguslikud tagatised ei ole absoluutsed ning võivad olla piiratud ja õigustatud avalike huvide prevaleerimise korral. Samas peab põhiõiguste piiramine olema proportsionaalne ning ainult ilmselge või põhiõiguse ebaproportsionaalne piirang võib olla avaliku korra erandi kasutamise eelduseks. Euroopa Kohus on samuti välja toonud, et kõigile liikmesriikidele on EIÕK kohustuslik ning liikmesriikide kohtud võivad usaldada, et need garantiid on tunnustatud kõikide kohtute poolt Euroopa õigusosalal¹⁶⁹.

¹⁶³ Eko 28.03.2000, C-7/98, Dieter Krombach vs. Andre Bamberski, p 17.

¹⁶⁴ Eko 28.03.2000, C-7/98, Dieter Krombach vs. Andre Bamberski, p 37.

¹⁶⁵ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 668.

¹⁶⁶ EKO 18.12.2008, C-394/07, Marco Gambazzi v DaimlerChrysler Canada Inc. and CIBC Mellon Trust Company, kohtujuristi Kokkott ettepanek, p 59.

¹⁶⁷ EKO 21.04.1993, C-172/91, Volker Sonntag v Hans Waidmann.

¹⁶⁸ Heidelbergi raport p 244.

¹⁶⁹ Hess B., Pfeiffer. T., Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law, p 13.

Gambazzi¹⁷⁰ kohtulahendis sedastab Euroopa Kohus juhised avaliku korra vastuolu tuvastamiseks kohtu poolt. Nimelt peab kohus kontrollima mitte üksnes seda, millistes tingimustes on vastu võetud need otsused, mille täitmist taotletakse, vaid ka seda, millistel asjaoludel on eelnevas staadiumis tehtud kohustavad määrused. Seega kontrollima, kas kostjal oli edasikaebeõigus, ja kas tal oli selle raames võimalus kasutada õigust olla ära kuulatud võistlevuse põhimõtet järgides ja oma kaitseõigusi täiel määral teostades.

Heidelbergi raportis järeldati, et üldiselt tuginetakse avaliku korra vastuolule sageli, kuid harva edukalt.¹⁷¹ Paljud Heidelbergi raportis toodud kohtuasjad, milles tuginetakse avaliku korra vastuolule, on pigem seotud menetluslike ebakorrapärasustega. Tekib küsimus, kas menetluslikud ebakorrapärasused peaksid olema heastatud päritoluliikmesriigis või liikmesriigis, kus kohtuotsust soovitakse täita. Kohtupraktika näitab, et mõnes liikmesriikides on välja kujunenud suund vaidlustada menetluslike ebatäpsusi just päritoluriigis¹⁷². Võlgniku jaoks on oluline tõhusate abinõuete olemasolu. Seega juhul, kui päritoluliikmesriigi õigus ei näe ette tõhusat abinõu, peaks välisriigi kohtuotsuse ülevaatamine olema võimalik teises liikmesriigis¹⁷³.

Tulenevalt eeltoodust on iga liikmesriigi pädevuses määratleda avaliku korra kontseptsioon, arvestades Euroopa Kohtu, EIÕK ning põhiõiguste harta piiridega. Selliste piiride seadmisega on tagatud liikmesriikides avaliku korra aluspõhimõtete järgimine. Euroopa Kohus tekitab avaliku korra mõiste sisu, mille tulemusena on lähitulevikus võimalik oodata siseriiklike kontseptsioonide progressiivset ühtlustamist.¹⁷⁴

Tuginedes eelnimetatule, võib väita, et praktikas on avaliku korra erandi kasutamine vajalik menetlusõiguslike rikkumiste heastamiseks juhul, kui seda ei olnud võimalik teha päritoluliikmesriigis. Isikute põhiõiguste tagamiseks Euroopa Liidus on väga oluline tagada kaitsemeetmed isikute enda õiguste kaitseks täitmiseriigis ning päritoluliikmesriigis menetlusõiguslike rikkumiste heastamiseks. Avaliku korra erandi säilitamine Brüsseli I bis määruses tähendab sisuliselt, et võlgnikule on tagatud kaitseõigused menetlusõiguslike rikkumiste heastamiseks juhul, kui seda ei olnud võimalik teha päritoluliikmesriigis, selle erinevusega, et nüüd

¹⁷⁰ EKo 02.04.2009, C-394/07, *Marco Gambazzi vs DaimlerChrysler Canada Inc*, p 42.

¹⁷¹ Heidelbergi raport, p 244.

¹⁷² Hess B., Pfeiffer. T., *Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law*. Study PE 453.189. 2011, p 13.

¹⁷³ Heidelbergi raport, p 251.

¹⁷⁴ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 674.

peab võlgnik enda põhiõiguste rikkumise puhul esitama taotluse täitmiseriigi kohtule täitemenetluse faasis, tuginedes keeldumise alusele.

Kramer toob välja, et avaliku korra vastuolule tuginemine koos teiste keeldumise alustega uue määruse vastuvõetud versioonis, on oluline saavutus, võrreldes muudatusettepanekus kavandatud uuendustega.¹⁷⁵ Keeldumise aluste säilitamine tugevdab ideed, et Euroopa Ühendus põhineb lugupidamisel põhiõiguste vastu, kaasa arvatud menetluslikud ja sisulised õigused, nagu õigus era- ja perekonnaelule, sõnavabadusele ja omandile. Seega võib teha järelduse, et *exequatur* kaotamisega ei rikuta EIÕK-s toodud põhiõigusi eeldusel, et süsteem tervikuna ei laosta põhiõiguste kaitset.¹⁷⁶

3.3.2. Tagaseljaotsus ja kohtukutse mittekohane kättetoimetamine

Kohtuotsuse tunnustamisest või täitmisest keeldumise teine alus on sätestatud Brüsseli I-bis määruse art 45 lg 1 punktis (b), mille kohaselt keeldutakse kohtuotsuse tunnustamisest huvitatud poole taotlusel juhul, kui kohtuotsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust, kui tal oli selleks võimalus.

Antud sättega kaitstakse võlgniku õigust õiglasele kohtupidamisele menetlusrikkumise puhul ning selle sätte rakendamiseks peab olema täidetud terve rida tingimusi: a) kohtuotsus on tehtud tagaselja; b) kostjale ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti c) piisavalt aegsasti ja d) sellisel viisil, et ta oleks saanud end kaitsta; e) kui kostja ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust, kui tal oli selleks võimalus. Ainult juhul, kui pole täidetud kõik eelpool nimetatud eeldused, on võimalik tugineda avaliku korra klauslile. Seda näiteks juhul, kui on tegemist muude menetlusõiguslike rikkumistega¹⁷⁷.

Järelilikult kuulub tagaselja tehtud otsus tunnustamisele ja täitmisele ainult juhul, kui kostjale oli toimetatud kätte menetluse algatamist käsitlevad dokumendid viisil, mis võimaldasid korraldada enda kaitset. Nimetatud alus ei eelda formaalset võimatust osaleda menetluses, pigem tähendab võimatust korraldada enda kaitset efektiivsel moel. Euroopa Kohus on loonud autonoomse

¹⁷⁵ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 367.

¹⁷⁶ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 367.

¹⁷⁷ Kuipers, J. J., The Right to a Fair Trial and the Free Movement of Civil Judgments, p 39.

kontseptsiooni tagaselja tehtud otsusest¹⁷⁸. Vaatamata siseriiklikule õigusele, loeb Euroopa Kohus tagaselja menetluseks menetlust, mis algas isiku vastu tema teadmiseseta ka juhul, kui talle oli määratud õiguslik esindaja. Sellises olukorras on võlgnikul võimatu korraldada enda kaitset ning sellist puudust ei ole võimalik heastada esindaja määramisega ilma võlgniku vastava volitusega¹⁷⁹.

Brüsseli I bis määruse art 45 lg 1 p (b) peab olema tõlgendatud kitsendavalt, mis on õigustatud järgmistel põhjustel: esiteks, isikul ei tohiks olla võimalik viivitada menetlust juhul, kui ta on teadlik teises liikmesriigis algatatud menetlusest tema vastu ning on võimeline korraldama enda adekvaatset kaitset; teiseks, võlgnik on tegelikult kaitstud menetluse varasemal etapil.¹⁸⁰ Varasem kaitse on võlgnikule tagatud läbi teatud nõuete kehtestamise kaebust menetlevale kohtule, juhul, kui võlgniku elukoht on teises liikmesriigis. Selgituseks – kui Brüsseli I bis määruse art 28 lg 1 kohaselt esitatakse kostja, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, vastu hagi teise liikmesriigi kohtusse ning ta ei ilmu kohtusse, deklareerib see kohus oma algatusel, et ta ei ole asjas pädev (välja arvatud juhul, kui pädevus tuleneb käesoleva määruse sätetest). Määruse art 28 lg 2 kohustab kohut peatama menetluse niikauaks, kuni on tõendatud, et kostjal on olnud võimalus menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument saada kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, või on tõendatud, et selleks on rakendatud kõiki vajalikke meetmeid.

Eriline režiim kehtib juhul, kui menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument toimetatakse ühest liikmesriigist teise. Selliste piiriüleste dokumentide edastamise korral kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EÜ) nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades¹⁸¹ (dokumentide kättetoimetamine) artiklit 19 vastavalt Brüsseli I bis määruse art 28 lg-le 3. Selle määrusega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000, aidates ühtlasi kaasa kaitseõiguste kindlustamisele läbi teatud nõuete kehtestamise piiriüleste dokumentide edastamisel. Käesoleva määruse art 19 kohaselt ei tehta kohtuotsust seni, kuni on tõendatud, et kohtukutse või sellega võrdväärne dokument teisele liikmesriigile edastamisel on toimetatud kätte korras, mis on adressaatliikmesriigi õiguses ette nähtud dokumentide kättetoimetamiseks riigisisese kohtuasja puhul tema territooriumil asuvatele isikutele. Või on tõendatud, et ettenähtud dokument (kohtukutse)

¹⁷⁸ Kuipers, J. J., *Op.cit.*, p 35.

¹⁷⁹ EKo 10.10.1996., C-78/9, Bernardus Hendrikman and Maria Feyen v Magenta Druck & Verlag GmbH., p 18.

¹⁸⁰ Kuipers, J. J., *Op.cit.*, p 35.

¹⁸¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007, 13. november 2007, kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine), millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000 . - ELT L 324, 10/12/2007, lk 0079–0120.

on tegelikult kostjale isiklikult üle antud või toimetatud tema elu- või asukohta muul käesoleval määrukses ettenähtud viisil, ning et kummalgi juhul on dokument kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et anda kostjale kaitsevõimalus. Eelkirjeldatu seletab art 45 lg 1 p-s (b) toodud alusele tuginemise võimaluse kitsendavat tõlgendamist. Antud säte on tõlgendatud õiglase kohtupidamise reeglite valguses. Võlgnikul ei ole võimalik tugineda tunnustamisest keeldumise alusele juhul, kui ta oli vähemalt teavitatud hagi üksikasjadest ning tal oli võimalus korraldada enda kaitset¹⁸². Määrus üritab saavutada tulemuse, et kohtuotsuse ülevaatamine toimuks ikkagi otsuse teinud liikmesriigis.¹⁸³ Euroopa Kohus on selgitanud, et õige aeg kaitseõiguste võimaldamiseks võlgnikulule on kohtumenetluse algatamise ajal. Tõhusa õiguskaitsevahendi kasutamine tagaselja tehtud ning juba jõustunud otsuse vaidlustamiseks hilisemas faasis ei saa moodustada võrdselt toimivat alternatiivi enda kaitse korraldamiseks kohtumenetluse algatamise ajal.¹⁸⁴

Kostja kohustus vaidlustada otsust päritoluliikmesriigis eeldab, et kostjal oli see tegelikult võimalik. Austria Riigikohus esitas Euroopa Kohtule eelotsuse taotluse küsimusega, kuidas määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 tuleb tõlgendada. Kas tingimus, mille kohaselt pidi olema „võimalus” selle sätte tähenduses vaidlustada täitmist taotletavat tagaseljaotsust, tähendab, et niisugune otsus pidi kostjale olema nõuetekohaselt kätte toimetatud või teatavaks tehtud? Või piisab ka sellest, et kostja oli selle otsuse olemasolust teada saanud selles riigis toimunud täitemenetluse käigus, kus täitmist taotleti¹⁸⁵. Euroopa Kohus selgitas ASML Netherlands BV kohtulahendis, et kostjal on „võimalus” end kaitsta tema kahjuks tehtud tagaseljaotsuse vastu siis, kui ta on tõepoolest teadlik selle sisust, kuna see otsus on talle kättetoimetatud või teatavaks tehtud piisavalt aegsasti, et ta saaks end kaitsta otsuse teinud riigi kohtus.¹⁸⁶ Nimetatud otsuses rõhutas Euroopa Kohus, et määruse eesmärk on tagada vorminõuete lihtsustamise kaudu liikmesriikidest pärinevate tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud otsuste vaba liikumine, et nende tunnustamine ja täitmine oleks lihtne ja kiire. Samas aga ei tohi seda eesmärki siiski saavutada kaitseõigust ükskõik millisel viisil nõrgendades¹⁸⁷.

¹⁸² EKo 21.04.1993, C-172/91, Volker Sonntag v Hans Waidmann, p 39.

¹⁸³ Kuipers, J. J., *Op.cit.*, p 37.

¹⁸⁴ EKo 12.11.1992, C-123/91, Minalmet GmbH v Brandeis Ltd., p 19.

¹⁸⁵ EKo 14.12.2006, C-283/05, ASML Netherlands BV v Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS), p 14-15.

¹⁸⁶ EKo 14.12.2006, C-283/05, ASML Netherlands BV v Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS) C-283/05, p 49.

¹⁸⁷ EKo 14.12.2006, C-283/05, ASML Netherlands BV v Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS) C-283/05, p 23-24.

Järelikult oli võlgniku jaoks kohtuotsuse vaidlustamine päritoluliikmesriigis võimalik vaid juhul, kui ta oli tegelikult teadlik kohtuotsuse sisust, kohtuotsus oli temale kättetoimetatud piisavalt aegsasti, selleks et ta oleks saanud end kaitsta otsuse teinud liikmesriigis. Antud põhimõttega rõhutatakse, et vaatamata määruse olulisele eesmärgile kindlustada kohtuotsuste vaba liikumine, ei tohi nõrgestada võlgniku kaitseõigusi õiglasele kohtupidamisele.

Eespool oli tehtud kindlaks, et Brüsseli I bis määruse kohaselt kohaldatakse kohtudokumentide edastamisel teisele liikmesriigile nõukogu määrust (EÜ) nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. Selle art 19 sätestab, et kohtuotsust ei tehta seni, kuni on tõendatud, et kohtukutse või sellega võrdväärne dokument teisele liikmesriigile edastamise puhul on toimetatud kätte korras, mis on adressaatliikmesriigi õiguses ette nähtud dokumentide kättetoimetamiseks riigisisese kohtuasja puhul tema territooriumil asuvatele isikutele või antud dokument on tegelikult kostjale isiklikult üle antud või toimetatud tema elu- või asukohta muul käesoleval määruses ettenähtud viisil. Kummalgi juhul peab dokument olema kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et anda kostjale kaitsevõimalus. Juhul, kui mõnes Euroopa Liidu riigis esitatakse Eestis elava kostja suhtes hagi, siis vastav kohtukutse peab Eestis elavale kostjale olema kätte toimetatud vastavalt siseriiklikule regulatsioonile. Menetlusdokumendi kättetoimetamine Eestis on reguleeritud tsiviilkohtumenetluse seadustiku¹⁸⁸ (edaspidi nimetatud TsMS) 6. osas. TsMS § 306 lg 1 sätestab, et menetlusdokumendi kättetoimetamine on dokumendi üleandmine saajale sellisel, et saajal oleks oma õiguse teostamise ja kaitsmise eesmärgil võimalik dokumendiga õigeaegselt tutvuda. Sama paragrahvi teise lõike kohaselt peab menetlusdokumendi üleandmine toimuma seaduses sätestatud vormis ning olema dokumenteeritud ettenähtud vormis. Viiendas lõikes on sätestatud, et kohus peab menetlusosalisele kätte toimetama hagiavalduse, kaebuse ja nende täiendused, kohtukutsed, samuti kohtuotsuse ja asjas menetlust lõpetava määruse ning seaduses nimetatud muud menetlusdokumendid. TsMS § 307 lg 1 kohaselt on menetlusdokument saajale kätte toimetatud alates dokumendi või selle kinnitatud ära kirja või väljatrüki üleandmisest, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti.

Arvestades eeltoodud põhimõtteid ning Euroopa Kohtu selgitusi, võib järeldada, et Brüsseli I bis määruse art 45 lg 1 punktis (b) toodud keeldumise alusega, on võlgniku kaitseõigused piisavalt tagatud, võimaldades enda kaitset liikmesriigis, kus täitmist taotletakse, juhul kui tema suhtes oli tehtud tagaseljaotsus ning ei toimetatud kätte nõutud dokumenti piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et

¹⁸⁸ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 13.03.2014, 100.

ta oleks saanud end kaitsta. Menetlusdokumendi mittekohasele kättetoimetamisele ei ole võlgnikul küll võimalik tugineda juhul, kui ta ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust, kui tal oli selleks võimalus.

3.3.3. Vastuolu teise kohtuotsusega

Brüsseli I bis määruse art 45 lg 1 punktides (c) ja (d) kehtestatud alused on seotud vastuoluliste kohtuotsustega. Antud art lõike 1 punkti c) kohaselt keeldutakse kohtuotsuse täitmisest huvitatud isiku taotlusel juhul, kui kohtuotsus on vastuolus kohtuotsusega, mis on tehtud samade poolte vahel taotluse saanud liikmesriigis ning punkti (d) kohaselt juhul, kui kohtuotsus on vastuolus samal alusel ja samade poolte vahel esitatud hagi alusel teises liikmesriigis või kolmandas riigis tehtud varasema otsusega, kui varasem kohtuotsus vastab taotluse saanud liikmesriigis tunnustamiseks vajalikele tingimustele. Teisisõnu annab taotluse saanud liikmesriigi kohus prioriteedi tema kohtualluvuses tehtud kohtuotsusele ning kahe vastuoluliste kohtuotsuste puhul samal alusel ja samade poolte poolt varasemale otsusele. Samuti tuleb märkida, et artikli 45 lõike 1 punkti (d) kohaselt on tunnustamisest keeldumisele võimalik tugineda ka juhul, kui kohtuotsus on vastuolus kolmandas riigis tehtud varasema otsusega, kui varasem kohtuotsus vastab taotluse saanud liikmesriigis tunnustamiseks vajalikele tingimustele. Antud regulatsioon on võrdne hetkel kehtiva määruse keeldumise alusega.

Vastuolu teise kohtuotsusega ei tõstata erilisi põhiõigustega seonduvaid küsimusi. Antud alused puudutavad pigem ühtse Euroopa õiguse ala häireteta funktsioneerimist kui põhiõiguste kaitset¹⁸⁹. Vastuoluliste kohtuotsuste legaaldefiniitsiooni Brüsseli I määrusest ei leidu. Selle autonoomne tõlgendamine on antud Euroopa Kohtu poolt kohtulahendis Hoffman v. Krieg, mille kohaselt on kaks kohtuotsust vastuolulised juhul, kui nendes sisalduvad õiguslikud tagajärjed välistavad teineteist¹⁹⁰. Seesugune tõlgendamine on autonoomne ning selline määratlemine ei tähenda, et kohtuotsused peavad puudutama täpselt samu õiguslikke probleeme. Siseriiklik kohtupraktika annab paar selget näidet: kohtuotsus, mis mõistab välja lepingu rikkumisest tuleneva kahju, on vastuolus teise kohtuotsusega, mis tuvastab sama lepingu kehtetuse; kohtuotsus, mis kohustab müüjat hüvitama kahjud asja lepingutingimustele mittevastavuse tõttu, on vastuoluline kohtuotsusega, mis

¹⁸⁹ Kuipers, J. J., *Op.cit.*, p 32.

¹⁹⁰ EKO 4.02.1988, C-145/86, *Horst Ludwig Martin Hoffmann vs. Adelheid Krieg*, p 22.

kohustab ostjat tasuma asja soetushinna – mõlemad maksed oleks võinud teha tasaarvestamise teel.¹⁹¹

Vastuoluliste kohtuotsuste riskid on tegelikult suures osas ära hoitud menetluse varasemal etapil, nimelt *lis pendens* ja seotud menetluste regulatsiooni abil. Kui eri liikmesriikide kohtutesse on esitatud hagid samal alusel ja samade poolte vahel, siis Brüsseli I bis määruse art 29 lg 1 kohaselt peatab kohus, kuhu pöörduti hiljem, menetluse omal algatusel seniks, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kuhu pöörduti esimesena, ilma et see piiraks art 31 lg 2 kohaldamist. Kõnealuse määruse art 31 lg 2 reguleerib kokkuleppega antud erandliku pädevuse kohtusse pöördumise juhtumit, kui eelnimetatud kohtusse pöördumise korral on kõik ülejäänud liikmesriikide kohtud kohustatud menetluse peatama kuni kohus, kuhu pöörduti kokkuleppe alusel, teatab, et tal puudub pädevus kokkuleppe alusel. Enamgi veel, Brüsseli I bis määruse art 34 lg-d 3 ja 4 on laiemad kui *lis pendens* reeglid sel põhjusel, et nende sätetega on samuti kaetud määruse kohaldamisalast väljuvad vaidlused. Näiteks juhul, kui ühes liikmesriigis on vaidlus tunnustatud kui tsiviilmenetlus ja teises liikmesriigis kui kriminaalmenetlus.¹⁹²

Järelikult on võlgnikul samuti võimalik esitada täitmise liikmesriigi kohtule taotlus välisriigi kohtuotsuse täitmisest keeldumiseks, tuginedes art 45 lg 1 punktides (c) ja (d) toodud alustele. Sarnane pädevus on antud täitmisriigi kohtule täitekorralduse määruse art-s 21, väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse art-s 22 ja maksekäsumenetluse määruse art-s 22.

3.3.4. Siseriiklikust õigusest tulenevad täitmisest keeldumise alused

Brüsseli I bis määruse põhjenduse punkt 30 sätestab väga olulise põhimõtte – täitmisriigis välisriigi kohtuotsust vaidlustav isik peaks võimaluse korral ja kooskõlas täitmisriigi õigussüsteemiga saama tugineda samas menetluses lisaks antud määruses sätestatud täitmisest keeldumise alustele ka siseriiklikus õiguses sätestatud keeldumise alustele selles õiguses sätestatud tähtaja jooksul. Oluline piirang on seatud välisriigi kohtuotsuste tunnustamise aluste osas. Uue määruse punkti 30 teine lõige sätestab, et kohtuotsuse tunnustamisest tuleks siiski keelduda üksnes juhul, kui esineb üks või mitu määruses sätestatud keeldumise alust.

¹⁹¹ Magnus, U., Mankowski, P., *Op.cit.*, p 694.

¹⁹² Kuipers. J. J., *Op.cit.*, p 32.

Brüsseli I bis määruse art 41 lg-s 2 on toodud täiendavate alustele tuginemise eeldus, mille järgi kohaldatakse täitmise riigi õiguses sätestatud täitmisest keeldumise või selle peatamise aluseid niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus art-s 45 toodud keeldumise alustega. See põhimõte tähendab sisuliselt, et siseriiklikud eeskirjad, mis puudutavad täitemenetlusnormide ebaproportsionaalsust, teatud kaupade arestimise keelde, teatud õiguste kuritarvitamist või isegi tasaarvestust, võivad üldiselt olla lubatud. Kusjuures näiteks määruse reguleerimisalast väljuvad kohtudokumentide kättetoimetamise või kohtualluvusnormide rikkumise vaidlused ning kohaldatava õiguse või tuvastatud faktide ülevaatamine ei ole lubatud.¹⁹³

Tulenevalt eespool käsitletust on välisriigi kohtuotsuse täitmisest tuginemisel uue määruse alusel isikul, kelle vastu täitmist taotletakse, võimalik täiendavalt tugineda täitmisriigi õiguses ettenähtud alustele. Tunnustamise korral on aga keeldumise alused sätestatud Brüsseli bis I määruses ammendava loeteluna.

Varasemalt oli välja toodud, et kehtiva Brüsseli I määruse osas on Euroopa Kohus Prism Investments BV¹⁹⁴ kohtuotsuses välja toonud, et vaidlustamise alused, millele on võimalik tugineda, on sõnaselgelt loetletud kehtiva määruse art-tes 34 ja 35 ning see loetelu, mille punkte tuleb vastavalt kohtupraktikale (näiteks vastavalt Apostolides kohtulahendile) tõlgendada kitsalt, on ammendav. Siseriiklikul kohtul on seega hetkel väga kitsalt ja selgelt piiratud alused kohtuotsuse täidetavaks kuulutamiseks keeldumiseks või tühistamiseks. Lähtuvalt Brüsseli I bis määruse põhjenduse p-s 30 ja art 41 lg-s 2 toodud normidest on uue režiimi kohaselt võimalik täitmisest keeldumise alusena kohaldada täiendavalt siseriiklikus õigussüsteemis ettenähtud aluseid.

Vastavalt Heidelbergi raportile on võlgniku kõige sagedasem sisuline vastuväide nõude tasumine või tasaarvestamine¹⁹⁵. Vastavalt uuele režiimile esitab võlausaldaja välisriigi kohtuotsuse täitmiseks otse pädevale täitevasutusele ning juhul, kui kostjal on olemas vastuväide, on näiteks Eesti kohtutäituri õigused Saksa õigusest pärit formaliseerituse printsiibi tõttu piiratud.¹⁹⁶ Riigikohus on 16. oktoobril 2002. a tsiviilasjas nr 3-2-1-119-02 viidanud asjaolule, et täitemenetluses kehtib formaliseerituse printsiip. Selle printsiibi kohaselt peab kohtutäitur kontrollima, kas täitmiseks esitatud dokument vastab formaalselt seaduse nõuetele (TMS § 23 lg 3), kuid ta ei pea kontrollima

¹⁹³ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 360.

¹⁹⁴ Eko 13.10.2011 C-139/10 Prism Investments BV v Arilco Holland BV, p 32-33.

¹⁹⁵ Heidelbergi raport, p 573.

¹⁹⁶ Alekand. A. Formaliseerituse printsiibi sisu ja ulatus täitemenetluses. – Juridica, 2003, nr 5, lk 330.

materiaal-õiguslikke asjaolusid. TMS-i¹⁹⁷ § 1 lg 1 kehtestab täitedokumentide loetelu e õiguskindlatest allikatest pärinevad dokumendid, mida võib esitada kohtutäiturile täitmiseks. Kui kohtutäiturile esitatakse formaalsetele nõuetele vastav täitedokument, on ta kohustatud selle ja sissenõudja avalduse alusel algatama täitemenetluse. Kohtutäituril ei ole õigust kontrollida täitedokumendi sisu õiguspärasust.¹⁹⁸ Saksa õiguskirjanduses selgitatakse formaliseeritust täitemenetluses kui asja sisuliselt arutava kohtu ja täitemenetlusorgani spetsialiseerumist ning nendevahelist tööjaotust. Järelikult on kohtutäituri tegevus piiritletud väga konkreetselt, jätmata talle mittemingisugust otsustamisvabadust ega käitumisvariantide valikut¹⁹⁹. Täitedokumendi täitmisele võttes peab kohtutäitur hindama selle formaalset kehtivust ja vastavust täitedokumendile esitatavatele nõuetele: kas dokument sisaldub TMS § 2 lõikes 1 toodud loetelus, kas see on jõustunud, ning kas sellest on võimalik välja lugeda menetluse pooled ja sisu. Täitedokumendi pinnalt tekkivaid materiaaõiguslikke vaidlusi ei ole kohtutäitur täitemenetluse formaliseerituse põhimõttest tulenevalt pädev lahendama, selliste vaidluste tarbeks on seadustikus eraldi õiguskaitsevahend sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi²⁰⁰. Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võib võlgnik TMS § 221 lg 1 kohaselt esitada eelkõige põhjusel, et nõue on rahuldatud, ajatatud või tasaarvestatud. Paragrahvi 1. lõikes toodud loetelu ei ole ammendav²⁰¹. Paragrahvi 2. lõike kohaselt on lõikes 1 nimetatud vastuväited kohtulahendi puhul lubatud üksnes siis, kui alus, millel need põhinevad, on tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist. TMS § 221 lg 3 alusel võib hagi esitada täitemenetluse lõpuni. Riikohus on 27. jaanuari 2010. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-153-09 välja toonud, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi iseloomustab materiaaõiguslik vaidlus võlgniku ja sissenõudja vahel, mis puudutab täitedokumendis dokumenteeritud nõuet²⁰². 28. aprilli 2011. a otsuses 3-2-1-26-11 on Riigikohus rõhutanud, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eesmärk on täitedokumendi täidetavuse kõrvaldamine. Kui võlgnik soovib saavutada juba alustatud sundtäitmise lõpetamist, peab täitemenetlus olema tunnistatud lubamatuks TMS § 221 lg-s 1 sätestatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi rahuldamise kaudu. Kui sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi rahuldatakse, on sellekohane kohtulahend TMS § 48 lg 1 p 4 järgi kohtutäiturile täitemenetluse lõpetamise aluseks²⁰³.

¹⁹⁷ Täitemenetluse seadustik. – RT I, 31.01.2014, 7.

¹⁹⁸ RKTko 16.10.2002, nr 3-2-1-119-02, p 8.

¹⁹⁹ Alekand, A. Formaliseerituse printsiibi sisu ja ulatus täitemenetluses. – Juridica, 2003, nr 5, lk 330.

²⁰⁰ Alekand, A., Täitemenetlusõigus, lk 167.

²⁰¹ Alekand, A., Täitemenetlusõigus, lk 167.

²⁰² RKTko 27. 01. 2010, nr 3-2-1-153-09, p 25.

²⁰³ RKTko 28. 04.2011, nr 3-2-1-26-11.

Täitemenetluse lõpetamise muud alused on sätestatud TMS §-s 48. Antud paragrahvi lg 1 p 2 kohaselt lõpetab kohtutäitur täitemenetluse kirjaliku dokumendi esitamisel, kui sellest nähtub, et sissenõudja nõue on rahuldatud. 18. novembri 2009. a Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsuse nr 3-2-1-107-09 kohaselt toimib see ka juhul, kui isik tasus kohtuotsuses välja mõistetud summa enne kohtuotsuse jõustumist ja isik võis selle summa osas esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võlgnikku ähvardava kordustäitmise vältimiseks²⁰⁴. Kõnealuses otsuses esitas Riigikohtu kohtunik J. Luik eriarvamuse, milles ta väitis, et ei ole põhjendatud tunnustada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi kohase õiguskaitsevahendina olukorras, kus nõuete täidetuse üle puudub materiaalõiguslik vaidlus ja võlgnikul on võimalus saavutada täitemenetluse lõpetamine oluliselt vähem kulukal viisil, esitades kohtutäiturile kirjalik dokument sissenõudja nõuete rahuldamise kohta (TMS § 48 p2).

Tulenevalt eeltoodust on Eestis võlgnikul võimalik nõude vabatahtliku rahuldamise korral enne kohtuotsuse jõustumist esitada kohtutäiturile täitemenetluse lõpetamiseks kirjalik dokument, kui sellest nähtub, et sissenõudja nõue on rahuldatud TMS § 48 lg 1 p 2 alusel ning nõude rahuldamisel pärast kohtuotsuse jõustumist tuleks esitada sissenõudja vastu sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi täitemenetluse lõpuni TMS § 221 lg 1–3 alusel. Juhul, kui sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi rahuldatakse, on sellekohane kohtulahend TMS § 48 lg 1 p 4 järgi kohtutäiturile täitemenetluse lõpetamise aluseks. Hagi rahuldamisel jäävad täitekulud TMS § 221 lõike 4 alusel sissenõudja kanda, sest sisuliselt on tema täitedokumendi sundtäitmiseks esitades käitunud pahauskselt.²⁰⁵ Järelikult on Eesti võlgnikul tema suhtes Eestis algatatud täitemenetluse raames võimalik uue regulatsiooni kohaselt tugineda välisriigi kohtuotsuse täitmisest keeldumisel täiendavalt TMS-i sätetele Brüsseli I bis määruse kontekstis. Märkimist väärib asjaolu, et lähtuvalt Heidelbergi raportist on Eestis juba praeguseks väljakujunenud praktika kohaselt võlgnikul võimalik esitada sisulised vastuväited, mis on kohaldatavad Brüsseli I määruse kontekstis²⁰⁶.

Eestis on samuti võimalik isikul, kelle suhtes on Eestis algatatud täitemenetlus, vältida täitemenetlust TMS §-s 48 lg 1 punktides 3–8 toodud alustel. Nimelt lõpetab kohtutäitur kohtumenetluse järgmistel juhtudel: nõude rahuldamiseks vajaliku raha maksmisel kohtutäiturile või täitedokumendis märgitud toimingute tegemisel; kohtulahendi esitamisel, millega täitmisele võetud täitedokument, või kohustus see viivitamata täita, on tühistatud, või sundtäitmine on tunnustatud

²⁰⁴ RKTko 18. 11.2009, nr 3-2-1-107-09, p 9.

²⁰⁵ Alekand, A., Täitemenetlusõigus, lk 168.

²⁰⁶ Heidelbergi raport, p 573.

lubamatuks, või on määratud sundtäitmise lõpetamine; kirjaliku dokumendi esitamisel, kui sellest nähtub täitmise vältimiseks vajaliku tagatise andmine; sissenõudja või võlgniku surma või lõppemise puhul, kui nõue või kohustus ei saa üle minna surnud isiku pärijatele või õigusjärglastele; täitemenetluse põhjendamatul alustamisel täitemenetluse tingimuste täitmata jätmise tõttu; muul seaduses sätestatud alusel. Siinse magistritöö mahu piiratuse tõttu ei peatuta detailsemalt eespool nimetatud alustel. Selge on aga see, et isikule, kelle suhtes on algatatud täitemenetlus Eestis, on põhimõtteliselt tagatud piisav kaitse, arvestades TMS-is ettenähtud täitemenetluse aluseid nii nõude vabatahtliku täitmise puhul kui ka täitemenetluse põhjendamatul alustamisel.

Täitmise seadused ja praktika erinevad oluliselt liikmesriigiti ning uus Brüsseli I bis määrus ei muuda antud olukorda. Kramer on arvamusel, et Brüsseli I bis määruises ja siseriiklikus täitemenetluses ettenähtud keeldumise aluste kohaldamise ühendamise peab soodustama efektiivsust, kuigi sellega ei järgita Euroopa Kohtu praktikat. Samas on *exequatur* menetluse kaotamise tagajärjeks tegelikult ühtse *exequatur* menetluse asendamine keeldumise aluseid reguleerivate siseriiklike protseduuridega, mis võivad tekitada lisaprobleeme täitemenetluse etapil.²⁰⁷

Siinse töö autor on nõus seisukohaga, et keeldumise aluste täiendamine siseriiklikust õigusest tulenevate alustega, mis ei pruugi olla liikmesriigiti identsed, võib tekitada lisaprobleeme täitmise etapil ning õiguskindluse põhimõtte tagamiseks peab päevakorras olema siseriiklike täitesüsteemide ja normide ühtlustamine.

3.4. Välisriigi kohtuotsuse täitmine vastavalt siseriiklikule õigusele

Siinses alapeatükis leiab analüüsimist välisriigi kohtuotsuse täitmise kord vastavuses siseriikliku õigusega, tuginedes Brüsseli I bis määrusele. Analüüsitakse ka *exequatur* menetluse kaotamisega kaasnevaid nõudeid täitevasutustele.

Brüsseli I bis määruse art 39 näeb ette uue reegli, mille kohaselt on liikmesriigis tehtud kohtuotsus, mis on selles liikmesriigis täidetav, samuti täidetav ka teistes liikmesriikides, ilma et oleks nõutav otsuse täidetavaks tunnistamine. Brüsseli I bis määruse põhjenduse p 26 viitab vastastikusele põhimõttele õigusemõistmise vastu liidus, mis õigustab kohtuotsuste tunnustamist kõigis

²⁰⁷ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 370.

liikmesriikides ilma erimenetluseta. Samas punktis on viidatud põhimõttele, et liikmesriigi kohtu tehtud kohtuotsust tuleks kohelda kui otsust, mis on tehtud taotluse saanud liikmesriigis. Eeldatakse, et viimati nimetatud printsiibist saab juhtiv põhimõte Euroopa Kohtu praktikas.²⁰⁸

Brüsseli I bis määruse art 41 lg 1 sätestab, et muus liikmesriigis tehtud kohtuotsuste täitemenetlusele kohaldatakse taotluse saanud liikmesriigi õigust, kui 2. jaost ei tulene teisiti. Oluline põhimõte on samuti ette nähtud Brüsseli I bis määruse art 41 teises lauses, mille kohaselt ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsus, mis on taotluse saanud liikmesriigis täidetav, täidetakse seal samadel tingimustel kui taotluse saanud liikmesriigis tehtud kohtuotsuski. Euroopa Kohus selgitas seda põhimõtet Hoffman v. Krieg kohtulahendis, milles kinnitati, et välisriigi kohtuotsusel peab olema samasugune mõju liikmesriigis, kus see vastu võeti ja riigis, kus see kuulub täitmisele²⁰⁹. Järelikult on välisriigi kohtuotsuse täitmine väga tihedalt seotud siseriikliku täitemenetlussüsteemi ja -normidega, mis on liikmesriigiti erinevad.

Problemaatiliseks võib osutada olukord, kui täitevasutus peaks hindama komplitseeritud mitterahalisele nõudele suunatud kohtuotsuseid, nagu näiteks võlausaldaja intellektuaalomandi õiguste rikkumisest hoidumise kohustus välisriigi kohtumääruse alusel. Või veel raskema juhtumi korral, kui otsus sisaldab meetet või korraldust, mida täitmisriigi õiguses üldse ei tunta²¹⁰. Brüsseli I bis määruse art 40 kohaselt tuleneb täidetavast kohtuotsusest seaduse alusel luba rakendada kaitsemeetmeid, mis on ette nähtud taotluse saanud liikmesriigi õigusega. *Exequatur* menetluse kaotamisega on võlausaldajal seega õigus taotleda täitmise riigis õigusega ettenähtud kaitsemeetmeid. Hetkel kehtiv Brüsseli I määrus vajab aga selleks otsuse täidetavaks kuulutamist²¹¹.

Teine uus nõue on n-ö „samaväärsuse“ klausel, mis on sätestatud Brüsseli I bis määruse art-s 54 järgnevalt. Kui kohtuotsus sisaldab meetet või korraldust, mida taotluse saanud liikmesriigi õiguses ei tunta, kohandatakse seda meetet või korraldust võimalikult suurel määral asjaomase liikmesriigi õiguses tuntud meetmeks või korralduseks, millel on samaväärne mõju ning sarnased eesmärgid. Samuti on artiklis 54 ette nähtud kohandamise piirang – kohandamisel ei tohi olla päritoluliikmesriigi õiguses sätestatust kaugemale ulatuvat toimet. Antud säte on eriti asjakohane

²⁰⁸ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 355.

²⁰⁹ EKo 4.02.1988, C-145/86, *Horst Ludwig Martin Hoffmann vs. Adelheid Krieg*.

²¹⁰ Timmer, L. J., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: Ill conceived and premature?, p 137.

²¹¹ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights , p 355.

ajutiste- ja kaitsemeetmete suhtes, mis on spetsiifilised kindlas liikmesriigis, nagu näiteks konkreetsed arestimise meetmed. Siinjuures tekib aga küsimus, kes otsustab, kas meede on samaväärne? Arvestades asjaolu, et täitmine hakkab toimuma kohtu vahenduseta ning pädevus antakse täitevasutuse kätte, kelle poole pööratakse kohtuotsuse täitmiseks, on selleks organiks täitevasutus. Pidades silmas ajutiste- ja kaitsemeetodite mitmekesisust, ei ole see kindlasti täitevasutuse jaoks lihtne ülesanne ning hetkel võib ainult oletada, kuidas on täitevasutused varustatud selle ülesande täitmiseks.²¹²

Siseriiklikud täitemenetlussüsteemid ja eriti -normid erinevad liikmesriigiti suures ulatuses. Eeldatakse, et vaatamata ühtse *exequatur* menetluse kaotamisele sõltub tegelik täitmine ning selle efektiivsus suurel määral liikmesriikide siseriiklikust õigusest ja praktikast.²¹³

3.5.Võlgniku kaitseõigused versus võlausaldaja õigused tõhusale kohtupidamisele

Iga takistus või piirang piiriüleste kohtuotsuste liikumisel nõrgestab Euroopa õigusruumi – mida lihtsam on kohtulahendite vaba liikumine, seda tugevam on Euroopa õigusruum. Samas ei tohiks vastastikku tunnustamise eesmärk õigustada *per se* iga meedet kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise lihtsustamiseks²¹⁴. *Exequatur* menetluse kaotamist on põhjendatud sealhulgas sooviga tõhustada õigusemõistmisele ligipääsu õigust ning õigust efektiivsele täitmisele. Õigusemõistmisele ligipääsu õigus hõlmab piiriüleste juhtumite korral nii võlausaldaja õigused võlgade sissenõudmisel kui ka võlgniku õigused enda tõhusale kaitsele²¹⁵.

Vastavalt Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomitee arvamuse²¹⁶ punktile 4.3. on välisriigi kohtuotsuste tunnustamise nõude tühistamine liikmesriikide kohtute kõigi tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud otsuste puhul täielikult kooskõlas eesmärgiga tagada nende tõhusus, säilitada õiguskindlus siseturul ning kaitsta põhiõigust kohtulikule arutamisele ja tõhusale õiguskaitsevahendile, mis on sätestatud EIÕK art 6 lõikes 1 ja EL-i põhiõiguste harta art 47 lõikes 1. Brüsseli I bis määruse põhjenduse

²¹² Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 356.

²¹³ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 361.

²¹⁴ Garcia, R. A. Abolition of *Exequatur*: Problems and Solutions. Mutual Recognition, Mutual Trust and Recognition of Foreign Judgements: Too Many Words in the Sea, p 366.

²¹⁵ Kramer, X. E., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in the European judicial area, p 644.

²¹⁶ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Roheline raamat nõukogu määruse (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades) läbivaatamise kohta” KOM(2009) 175 lõplik ELT C 255, 22/09/2010, lk 48–53.

punktis 38 on sätestatud, et käesolevas määruses austatakse põhiõigusi ja järgitakse EL-i põhiõiguse hartas tunnustatud põhimõtteid, eelkõige harta artiklis 47 tagatud õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele. Õiglase kohtupidamise kontseptsioon ei ole üheselt määratletud. Loomulikult hõlmab õigus õiglasele kohtupidamisele EIÕK artiklis 6 sätestatud õigused: 1) õigusemõistmisele ligipääs; 2) õiglase asja arutamine; 3) asja avalik arutamine, sisaldades avalikku väljakuulutamist; 4) arutamine mõistliku aja jooksul; ning 5) arutamine sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis.²¹⁷ Õigus õiglasele kohtupidamisele, eriti olulise tähtsusega õigus ligipääs õigusemõistmisele, on reguleeritud põhiõiguste harta art-s 47. Pidades silmas isiku põhiõiguste kaitset, on ühest küljest soovitatav jätkata piiriülese täitmise edasist lihtsustamist sel põhjusel, et see suurendab õigust efektiivsele ligipääsule õigusemõistmiseks ning õiguste tegelikku kaitset. Teisest küljest viitavad harta artiklis 47 ja EIÕK artiklis 6 sisalduvad õigused üldise menetluse õiglasele, mis ei saa olla alati tagatud *exequatur* menetluse kaotamisega, mille tulemusena tekib klassikaline dilemma efektiivsuse ja õigluse vahel²¹⁸. Kuidas saab antud dilemma olla lahendatud Euroopa Liidu tasandil, arvestades et varasemalt oli rõhutatud järgmist asjaolu – vastastikuse tunnustamise eesmärk ei saa õigustada iga meedet kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise lihtsustamiseks. Teisisõnu, kuidas leida õige tasakaal võlausaldaja ja võlgniku huvide kaitset?

Brüsseli I bis määruse põhjenduse punkti 29 kohaselt ei tohiks taotluse saanud liikmesriigis muus liikmesriigis tehtud kohtuotsuse vahetu täitmine ilma täidetavaks tunnustamiseta seada ohtu kaitseõiguse järgimist. Seetõttu peaks isikul, kelle suhtes taotletakse kohtuotsuse täitmist, olema võimalik taotleda kohtuotsuse tunnustamisest või täitmisest keeldumist, kui tema arvates esineb vähemalt üks tunnustamisest keeldumise alus. Peab märkima, et kehtiva Brüsseli I määruse täitmise reeglid ei taga automaatselt võlgnikule põhiõiguste kaitset põhjusel, et keeldumise alustele on võimalik tugineda ainult *exequatur* menetluse teisel etapil selle isiku taotlusel, kelle vastu täitmist taotletakse.²¹⁹

Varasemalt oli tehtud kindlaks, et Brüsseli I bis määruse mõne sätte või põhiõiguse rikkumise korral on võlgnikule tagatud kaitseõigused, mis on tõhusa õiguskaitsevahendi ja õiglase kohtuliku

²¹⁷ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement in the EU: Mutual Trust versus Fair Trial? Towards Principles of European Civil Procedure, p 213.

²¹⁸ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement in the EU: Mutual Trust versus Fair Trial? Towards Principles of European Civil Procedure, p 213.

²¹⁹ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement in the EU: Mutual Trust versus Fair Trial? Towards Principles of European Civil Procedure, p 213.

arutamise põhiõiguste tagamise eelduseks. Eelnevalt oli samuti rõhutatud, et võlgnik peab olema aktiivne oma õiguste kaitseks ning peaks kõigepealt kasutama päritoluliikmesriigis ettenähtud õiguskaitsevahendeid antud riigi kohtu tehtud otsuse vaidlustamiseks eeldusel, et võlgnikul oli see võimalik ning oli täidetud rida tingimusi. Praktikast võib aga esineda olukordi, kui ebaadekvaatse dokumentide piiriülese kättetoimetamise tulemusena saab võlgnik tema suhtes tehtud otsusest teada üksnes täitmise etapil. Antud olukorra lahendamiseks on Brüsseli I bis määrusega siiski ette nähtud võlgniku kaitseõigused, mille hulgas on kõige olulisem tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alustele tuginemise võimalus täitmise riigis.

Kõige suurem erinevus võrreldes kehtiva määrusega seisneb selles, et kohtuotsuse tunnustamisest või täitmisest keeldumise alustele on võlgnikul võimalik tugineda üksnes täitemenetluse etapil liikmesriigis, kus täitmist soovitakse ning võlgnik peab esitama ise kohtule vastava keeldumise taotluse. Samas aga on Brüsseli bis-I määruse art 43 lõikes 1 kehtestatud nõue, mille kohaselt peab võlgnikule olema kätte toimetatud vastav tunnistus ja kohtuotsus enne esimese täitemeetme võtmist. Põhjenduse punkt 32 sätestab täiendavalt, et vastavad dokumendid peavad olema võlgnikule toimetatud mõistliku aja jooksul enne esimese täitemeetme võtmist. Brüsseli I bis määruse art 44 lg 1 sätestab, et kohtuotsuse täitmisest keeldumise taotluse esitamisel võib täitmisriigi kohus vastavalt isiku taotlusele: a) piirduda täitemenetluses üksnes kaitsemeetmete võtmisega; b) seada täitmise tingimuseks kautsjoni tasumise, määraes oma äranägemisel kindlaks selle suuruse; või c) peatada täitemenetlus kas täielikult või osaliselt. Võlgniku õiguskaitse tagamiseks on Brüsseli I bis määruse art 43 lõikes 2 samuti ette nähtud võlgniku õigus nõuda kohtuotsuse täitmise vaidlustamiseks kohtuotsuse tõlget, kui kirjalik kohtuotsus ei ole keeles, millest ta aru saab või tema alalise elukoha liikmesriigi ametlikus riigikeeles. Päritoluliikmesriigi kohtu poolt väljastatud tunnistus tüüpvormis, mis käsitleb kohtuotsust tsiviil- ja kaubandusajades, ei ole viidet vaidlustamise võimalustele kohtuotsuse täitmise liikmesriigis, mis võib olla võlgniku jaoks informatsiooni allikaks. Brüsseli I bis määruse art 47 lõike 4 kohaselt ei nõuta poolelt, kes taotleb teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse täitmisest keeldumist, postiaadressi olemasolu ega volitatud esindajat. Seda siiski välja arvatud juhul, kui esindaja olemasolu on kohustuslik. Eelnevalt oli aga viidatud asjaolule, et paljud liikmesriigid nõuavad õiguslikku esindajat menetluse algatamiseks ning võib eeldada, et antud nõude puudumise korral ei ole keeldumise alustele nõuetekohane tuginemine reaalne ilma kohaliku juristi abita. Euroopa seadusandjad on aga ikkagi arvamusel, et välisriigi kohtuotsuse vahetu

täitmine ei tohiks seada ohtu võlgniku õigusi, arvestades viimase võimalust tugineda keeldumise alustele täitmise riigis ning nõuet dokumentide edastamisel enne esimese täitemeetme võtmist²²⁰.

Praktikas tähendab eelnimetatud uuendused seda, et põhiõiguste rikkumise korral peab võlgnik end kaitsma eraldi menetluse raames, kusjuures on küsitav, kas võlgnikule kättetoimetatud tunnistus viitab vaidlustamise võimalustele.²²¹

Exequatur menetluse kaotamist on õigustatud sooviga tõhustada ligipääsu õigusemõistmisele ning õigused tõhusale õiguskaitsevahendile. Tekib aga küsimus, kas Brüsseli I bis määruse jõustumisega on võlausaldaja huvid tõhusamalt kaitstud? Võlausaldaja põhiliseks huviks on nõude täitmine kõige tõhusamal viisil. Tavaliselt on mõlemal poolel olnud võimalus päritoluriigi kohtus esitada kõiki argumente oma õiguste kaitseks ning välisriigi kohtuotsuse täidetavaks kuulutamist võib mõista kui täiendavat tõket. Eelnevalt oli viidatud asjaolule, et uue määruse kohaselt tekib võlausaldajal võimalus jätta *exequatur* läbimise vahemenetlus kohtus vahele ning pöörduda nõude täitmiseks otse täitmisriigi täitevasutuse poole, millega säästetakse raha ja aeg. Kui palju hoiab võlausaldaja kokku, on liikmesriigiti erinev. Vastavalt Heidelbergi raportile võtab täidetavaks kuulutamise menetlus suhteliselt vähe aega: mõnest nädalast mõne kuuni, Luxembourgis isegi paar päeva²²². Mõnedes riikides võtab aga see menetlus märksa rohkem aega: Eestis kuni kuus kuud, Leedus kuni viis kuud ja Kreekas kuni seitse kuud.²²³ Samas pannakse Brüsseli I bis määrusega võlausaldajale kohustus taotleda otsuse teinud kohtult artiklis 53 ettenähtud tunnistust täitmise riigis kohtuotsuse täitmiseks, millega kaasneb samuti teatud ajakulu. Välisriigi kohtulahendi täitmise kiirus uue määruse kohaselt sõltub ka sellest, kas võlgnik esitab keeldumise taotluse. Võrreldes kehtiva määrusega, mille kohaselt tuleb võlgnikul esitada apellatsioonkaebus täitmismääruse peale ühe kuu jooksul alates selle teatavaks tegemisest ning kahe kuu jooksul juhul, kui isiku elukoht on muus riigis kui täitmismääruse tegemise riik, siis Brüsseli I bis määrus ei näe võlgniku jaoks ette ajapiiranguid apellatsiooni esitamiseks. Brüsseli I bis määruse põhjenduse punkt 31 näeb täiendavalt ette, et kohtuotsuse täitmise vaidlustamise korral on taotluse saanud liikmesriigi kohtul võimalik mitte lubada täitmismenetluse jätkamist. Seega võivad uued reeglid võtta välisriigi piiriülesel täitmisel rohkem aega, võrreldes kehtiva määrusega ettenähtud ühe- või kahekuulise ajaperioodiga. Nimelt

²²⁰ Timmer, L. J., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: ill conceived and premature?, p 134.

²²¹ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 369.

²²² Heidelbergi raport, p 226.

²²³ Heidelbergi raport, p 226.

juhul, kui võlgnik esitab täitmisest keeldumise taotluse ja siseriiklik menetlusõigus keelab täitmise apellatsioonijaks.²²⁴

Võlgade sissenõudmine on vastavalt Heidelbergi raportis toodud andmetele suhteliselt kulukas. *Exequatur* menetlusega kaasnev keskmine kulu 2,208 eurot, mis võib sisaldada tõlke- ja menetlusedokumentide kättetoimetamise kulusid. Brüsseli I bis määrusega kaasnevad võlausaldajale täiendavad kulud seoses kohtuotsust puudutava tunnistuse kättetoimetamisega võlgnikule. Samas vähenevad võlausaldaja kulud osaliselt sel põhjusel, et on vähendatud tõlkenõude ulatus ning kõrvaldatud täitmisriigi õigusliku esindaja nõue. Samas võib eeldada, et võlausaldaja vajab õiguslikku abi täitmisriigis pädeva täitevasutuse leidmisel.

Arvestades asjaolu, et kohtuotsuse täitmiseks peab võlausaldaja pöörduma otse pädevale täitevasutusele, tekivad samuti järgmised probleemid. Kehtiva Brüsseli I määruse režiimi raames kontrollib täitmisriigi kohus esimeses faasis välisriigi kohtuotsuse ehtsust, tsiviil- ja kaubandusaja eksisteerimist ning vastavalt määrusega kehtestatud tüüpvormile väljastatud tunnistuse korrektsust²²⁵. Uus määrus näeb aga ette, et võlausaldaja pöördub otse täitevasutuse poole, mis ei ole alati varustatud vajalike vahenditega tsiviil- ja kaubandusaja eksisteerimise hindamiseks ning välisriigi kohtuotsuse ehtsuse ja vastava tunnistuse korrektsuse kindlakstegemiseks.²²⁶ Teiseks kaasneb uue režiimiga oht seoses Brüsseli I bis määruse art 54 toodud nõudega kohandada meetet või korraldust võimalikult suurel määral asjaomase liikmesriigi õiguses tuntud meetmeks või korralduseks, millel on samaväärne mõju ning sarnased eesmärgid juhul, kui välisriigi kohtuotsus sisaldab meetet või korraldust, mida taotluse saanud liikmesriigi õiguses ei tunta. Selle regulatsiooniga kaasneb täitmisriigi täitevasutuse kohustus: i) hinnata, kas meete on tuntud liikmesriigi õiguses, ii) olla teadlik meetme kohandamise kohustusest, kui meetet liikmesriigi õiguses ei tunta, ning iii) astuda vajalikke samme selle täideviimiseks²²⁷. Kusjuures näeb Brüsseli I bis määruse art 54 lg 2 ette kummalegi poolele õiguse vaidlustada meetme või korralduse kohandamine kohtus.

Järelikult sõltub uue režiimi efektiivsus praktikas suures osas iga liikmesriigi uues määruses esitatud reeglite nõuetekohasest rakendamisest ning vastava tunnistuse õigest kasutamisest.²²⁸ Kui

²²⁴ Timmer, L. J., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: Ill conceived and premature?, p 140.

²²⁵ Heidelbergi raport, par 505.

²²⁶ Timmer, L. J., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: Ill conceived and premature?, p 140.

²²⁷ Timmer, L. J., Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: Ill conceived and premature?, p 138.

²²⁸ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights, p 369.

päritoluriigi kohtul tekib lisakohustus täita vastav taotlus, siis täitevasutustel tekib kohustus hinnata väljastatud tunnistust, täitmise nõudeid ning vajadusel vastavat kohtuotsust. Euroopa õiguse ala häireteta funktsioneerimiseks on vajalik parandada informatsiooni kättesaadavust tegeliku täitmise ja täitevasutuste kohta, kõne alla võib samuti tulla täitevasutuste piiriülese täitemenetluse rolli suurenemisega kaasnevate vajalike oskuste ja teadmiste nõuete tagamine vajalikul määral²²⁹.

Ühest küljest võib järeldada, et võlgniku õigused kaitsele on uue regulatsiooniga vajalikul tasemel tagatud, pidades silmas võlgniku kohustust olla aktiivne oma õiguste realiseerimiseks. Teisest küljest on küsimärgi all võlausaldaja õiguste tõhustamine, arvestades asjaolu, et täitevasutuse pädevuses on nüüd paljude küsimuste lahendamine. Kas ja kuidas on need asutused antud küsimuste lahendamiseks varustatud, ei ole hetkel selge. Selge on aga see, et liikmesriigid peavad tegelema informatsiooni kättesaadavuse parandamisega võlausaldajate jaoks ning täitevasutuste oskuste ja teadmiste vajaliku taseme kindlustamisega.

²²⁹ Kramer, X. E., Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights , p 369.

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas muutub välisriigi kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine Euroopa Liidus pärast Brüsseli I bis määruse jõustumist. Eesmärgist lähtuvalt olid püstitatud järgmised küsimused: 1) kuidas tagatakse võlgniku kaitseõigused *exequatur* menetluse kaotamisega Brüsseli I bis määrusest, nimelt milliseid vastuväiteid ja millal on võlgnikul võimalik esitada; 2) kas võlausaldaja ja võlgniku õigused on välisriigi kohtuotsuste täitmise raames uue määruse alusel tasakaalustatud.

Välisriigi kohtuotsuse tunnustamist ja täitmist reguleeriva määruse kontekstis kehtib Euroopa Liidus põhimõte, mille kohaselt ülimalt tähtsustatakse õiguskaitse kättesaadavust Euroopa Ühenduse isikutele üldiselt. Sellest tulenevalt on kaheks oluliseks põhimõtteks kohtuotsuste vaba liikumine ja kaitseõiguste tagamine. Järelikult peab Brüsseli I bis määrus arvestama erinevate huvidega, mille raames peab sundtäitmise lubamise menetluse põhieesmärgiks olema kohtuotsuste vaba liikumine kooskõlas kaitseõiguste tagamisega. Enamgi veel – välisriigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise režiim seab eesmärgiks leida tasakaal kaitseõiguste ja kohtuotsuste vaba liikumise lihtsustamise vahel Euroopa õiguse alal. Võlgniku kaitseõigused on tagatud Euroopa Kohtu praktikas tunnustamist leidnud õiglase kohtupidamise põhimõtte kui ühenduse õiguse ühe üldpõhimõtte kaudu. Sellega peetakse silmas Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artiklit 6 ning see leiab kajastamist Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47.

Kohtulahendite vaba ringlemise tõhustamiseks ning siseturu parema toimimise tagamiseks tegi Euroopa Komisjon Brüsseli I määruse muudatusettepaneku, mis langes tugeva kriitika alla. Kompromissi tulemusena võeti vastu Brüsseli I bis määrus, mille idee on põhimõtteliselt lihtne. Seisneb see asjaolus, et kohtuotsuse täidetavaks kuulutamine ehk *exequatur* menetluse läbimine ei ole enam vajalik, kuid võlgnikul on võimalik tugineda täitemenetluse etapil eraldi menetluse raames kohtuotsuste tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alustele. Arvestades asjaolu, et muudatusettepanekuga kavatseti olulisel määral muuta ning mõnes ulatuses isegi ära kaotada keeldumise alused, saab Brüsseli I bis määruse positiivse tulemusena välja tuua järgmist. Keeldumise alused art-s 45 p-des (a) kuni (d) on sõna-sõnalt üle võetud kehtiva määruse regulatsioonist ehk sisult võrdsed ning käesoleva art 45 p-s (e) sätestatud alus puudutab päritoluliikmesriigi kohtualluvuse konkreetse reegli rikkumist, mis seondub nõrgema poole lepingute ja erandliku kohtualluvusega, samuti on laiendatud kaitse töötajatele. Siinse tööga tehtud analüüsi käigus selgus, et keeldumise aluste sisustamisel ja tõlgendamisel saab lähtuda kehtivast

Brüsseli I määrusest ning selle alusel ja Brüsseli konventsioonil tehtud Euroopa Kohtu lahenditest, kuigi keeldumise aluseid hakatakse kohaldama mitte kohtuotsuse täitmisele pööratavaks täitmismääruse vaidlustamiseks, vaid kohtuotsuse tunnustamisest ning reaalsest täitmisest keeldumiseks.

Võlgniku seisukohalt on väga oluline Brüsseli I bis määruse art 45 punktis (a) ette nähtud avaliku vastuolu tuginemise alus, millele on võlgnikul võimalik erandkorras tugineda juhul, kui päritoluliikmesriigi seadusandluses ja regulatsioonis ettenähtud tagatised olid ebapiisavad, et võlgnikul oleks võimalik end kaitsta olulise rikkumise korral päritoluliikmesriigi kohtus vastavalt Euroopa inimõiguste konventsiooni art-s 6 sätestatule. Artiklist 6 tulenev õigus õiglasele kohtulikule arutamisele kuulub ühenduse õiguse üldpõhimõtete hulka. Euroopa Kohus on välja toonud, et kõigile liikmesriikidele on EIÕK kohustuslik ning liikmesriikide kohtud võivad usaldada, et need garantiid on tunnustatud kõikide kohtute poolt Euroopa õigusosalal. Erinevates raportites toodud praktika kohaselt on avaliku korra erandi rakendamine vajalik just menetlusõiguslike rikkumiste heastamiseks juhul, kui seda ei olnud võimalik teha päritoluliikmesriigis. Järelikult on ülimalt tähtis tagada võlgnikule kaitsemeetmed enda õiguste kaitseks täitmise riigis ning päritoluliikmesriigis menetlusõiguslike rikkumiste heastamiseks. Eelnimetatud alusele on võimalik tugineda juhul, kui ei ole täidetud kõik Brüsseli I bis määruse art 45 p-s (b) ettenähtud eeldused, mille kohaselt on võlgnikul võimalik kohtuotsuste täitmisest keeldumisele tugineda juhul, kui kohtuotsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et tal oleks võimalik end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust, kui tal oli selleks võimalus. Euroopa Kohtu lahendeid analüüsid selgus, et kostjal on võimalik end kaitsta tema kahjuks töötavate tagaseljaotsuse vastu siis, kui ta on tõepoolest teadlik selle sisust, s. t otsus on talle kätte toimetatud või teatavaks tehtud piisavalt aegsasti, et ta saaks end kaitsta otsuse teinud riigi kohtus. Järelikult ei tohi vaatamata eeltoodud määruse primaarsele eesmärgile – kindlustada kohtuotsuste vaba liikumine –, nõrgestada isiku kaitseõigusi õiglasele kohtupidamisele.

Väga positiivne on samuti Brüsseli I bis määruse kohaldamine koostoimes uue määrusega nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades art-ga 19. Selle alusel ei tehta kohtuotsust enne, kuni on tõendatud, et kohtukutse teisele liikmesriigile edastamisel on kätte toimetatud sellises korras, mis on adressaatliikmesriigi õiguses ette nähtud dokumentide kättetoimetamiseks riigisisese kohtuasja puhul tema territooriumil

asuvatele isikutele, või dokument on isiklikult kostjale üle antud. Kui Brüsseli I bis määruse art 45 p-des (c) ja (d) toodud alused lähevad vastuollu teiste kohtuotsustega, siis ei puuduta see vastuolu niivõrd isiku põhiõigusi, kuivõrd Euroopa häireteta funktsioneerimise küsimust. Positiivse joonena saab välja tuua, et see alus on ka uue regulatsiooniga ette nähtud.

Väga oluline on Brüsseli I bis määrusega kaasnev muudatus, mille kohaselt on võlgnikul kohtuotsuse täitmisest keeldumise korral võimalik täiendavalt tugineda täitmisriigi õiguses ettenähtud alustele, tunnustamise korral on aga keeldumise alused sätestatud uues regulatsioonis ammendava loeteluna. Vastavalt Heidelbergi raportile on kõige sagedasem võlgnikupoolne sisuline vastuväide nõude tasumine või tasaarvestamine. Näiteks Eestis on võlgniku jaoks sellisel juhul ette nähtud õiguskaitsevahendina sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagi TMS § 221 mõttes nõude vabatahtlik rahuldamine pärast kohtuotsuse jõustumist. Eesti TMS kohaselt on võlgnikul enne kohtuotsuse jõustumist vabatahtliku nõude rahuldamise korral võimalik kohtutäiturile otse esitada kirjalik dokument täitemenetluse lõpetamiseks. Nimetatud uuendus ei järgi varasemat Euroopa Kohtu praktikat ning siinse töö autor on nõus Krameris seisukohaga, et keeldumise aluste täiendamine siseriiklikust õigusest tulenevate alustega, mis ei pruugi olla liikmesriigiti identsed, võib tekitada lisaprobleeme täitmise etapil. Õiguskindluse põhimõtte tagamiseks peab päevakorras olema siseriiklike täitesüsteemide ja normide harmoniseerimine.

Kõige suurem erinevus võrreldes kehtiva regulatsiooniga seisneb selles, et võlgnikul on võimalik tugineda välisriigi tunnustamise või täitmise keeldumise alustele alles täitemenetluse faasis. See tähendab – esitada oma vastuväited täitemenetluse etapil ning seda eraldi menetluse raames, millega seoses oli tõstatatud küsimus võlgniku põhiõiguste tagamisest vajalikul määral seoses tõhusa õiguskaitsevahendi ja õiglase kohtupidamise tagamisega. Õigusteadlased on samas rõhutanud, et ka hetkel kehtiva regulatsiooniga ei tagata võlgnikule põhiõiguste kaitset automaatselt sel põhjusel, et keeldumise alustele on võimalik tugineda ainult *exequatur* menetluse teisel etapil selle isiku taotlusel, kelle vastu täitmist taotletakse. Võlgnik peab olema aktiivne oma õiguste kaitseks ning peab kõigepealt kasutama päritoluliikmesriigis ettenähtud õiguskaitsevahendeid eeldusel, et temal on see ka tegelikult võimalik. Võlgniku kaitse tagatakse samuti Brüsseli I bis määruse ettenähtud nõudega. Selle kohaselt peab võlgnikule olema mõistliku aja jooksul enne esimese täitemeetme võtmist kätte toimetatud vastav tunnistus, millele on vajaduse korral lisatud kohtuotsus. Samuti on võlgnikul õigus nõuda kohtuotsuse tõlget, kui kirjalik kohtuotsus ei ole keeles, millest ta aru saab, või peab see olema kirjutatud tema alalise elukoha liikmesriigi ametlikus keeles. Keeldumise

taotluse esitamisel võib kohus peatada täitemenetluse kas täielikult või osaliselt. Tulenevalt eeltoodust on õigusteadlased arvamisel, et võlgniku õigused on Brüsseli I bis määrusega piisavalt kaitstud ning autor on siinjuures pigem toetaval seisukohal, vaatamata asjaolule, et põhiõiguste kaitse on nüüd tagatud võlgnikule veidi teisiti.

Teisest küljest tekib küsimus võlausaldaja õigusemõistmisele ligipääsu õiguste tõhustamises. *Exequatur* menetluse kaotamist on õigustatud sooviga tõhustada ligipääsu õigusemõistmisele ning luua õigusi tõhusale õiguskaitsevahendile. Võlausaldaja põhiliseks huviks on nõude täitmine kõige tõhusamal viisil. *Exequatur* menetluse vahelejätmise tulemusena peab võlausaldaja pöörduma otse pädeva täitevasutuse poole, millega idee poolest säästetakse raha ja aega. Samas pannakse uue regulatsiooniga võlausaldajale kohustus taotleda otsuse teinud kohtult vastav tunnistus, see võlgnikule kätte toimetada ning vajadusel vastav kohtuotsus ära tõlkida. Vähendatud on küll tõlkenõude ulatus ning kõrvaldatud täitmise riigis õigusliku esindaja olemasolu kohustus võlausaldajale, kuid välisriigi kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine hakkab nüüd sõltuma siseriikliku täitesüsteemi efektiivsusest ning sellest, kas võlgnik esitab keeldumise taotluse. Brüsseli I bis määrus ei näe võlgniku jaoks ette ajapiiranguid apellatsioonkaebuse esitamiseks ning vastava taotluse saamisel on täitmisriigi kohtul õigus mitte lubada täitemenetluse jätkamist. Seega on uue regulatsiooniga ära kaotatud ühtne *exequatur* menetlus, mis on asendatud keeldumise aluseid reguleerivate siseriiklike protseduuridega. Siseriiklikud täitemenetlussüsteemid ja -normid ei ole Euroopa Liidu tasandil ühtlustatud ning Brüsseli I bis määrus ei muuda seda olukorda.

Arvestades asjaolu, et võlausaldaja peab uue regulatsiooni kohaselt pöörduma otse pädeva täitevasutuse poole riigis, kus ta soovib kohtuotsuse täitmist, tekib küsimus, kas ja kuidas on liikmesriikide täitevasutused varustatud vajalike vahenditega, et kontrollida neile esitatavate dokumente, nagu näiteks kohtuotsuse ja tunnistuse ehtsust ja korrektsust. Kas ja kuidas on nad varustatud vajalike vahenditega, et kohandada meedet või korraldust võimalikult suurel määral asjaomase liikmesriigi õiguses tuntud meetmeks või korralduseks, millel oleks samaväärne mõju ning sarnased eesmärgid juhul, kui kohtuotsus sisaldab meedet või korraldust, mida täitmisriigi õiguses ei tunta.

Samuti hakkavad võlausaldajad ilmselt seisma probleemi ees, kust ja kuidas on võimalik saada vajalikku informatsiooni välisriigi pädevate täitevasutuste ning nende korralduse kohta. Järelikult on piiriüleste kohtuostuste tõrgeteta liikumiseks ning võlausaldajate õigusemõistmisele ligipääsu

õiguste tõhustamiseks väga aktuaalseks saanud Brüsseli I bis määruse jõustumisega ka vajaliku informatsiooni kättesaadavuse parandamine otsuste tegeliku täitmise ja pädevate täitevasutuste kohta. Samuti on või veel saab sellega seoses aktuaalseks välisriigi kohtuotsuste täitmisega tegelevate täitevasutuste oskuste ja teadmiste vajalikul tasemel kindlustamine.

Magistritöö tulemusena saab kinnitada, et Brüsseli I bis määrusest *exequatur* menetluse kaotamisega, kuid võlgniku jaoks tunnustamisest ja täitmisest keeldumise aluste säilitamisega vastavalt hetkel kehtivas määruses kehtestatud keeldumise aluste sisule ning täiendavalt siseriiklikus õiguses ettenähtud alustele, on võlgniku kaitseõigused tagatud piisaval määral. Samuti on selle lahendusega üldiselt leitud vajalik tasakaal võlausaldaja ja võlgniku õiguste vahel.

New rules on procedure of recognition and enforcement of foreign judgments in the Brussels I bis Regulation

Summary

Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast) will directly apply in Estonia as from 10 January 2015 (hereafter Brussels I bis Regulation), replacing currently applicable Regulation No 44/2001 (hereafter Brussels I Regulation).

The most general principle in the context of the Brussels I Regulation is the principle of strengthening the legal protection of persons established in the Community and there are four main principles following from the above mentioned general principle, whereas two of them are: the principle of free movement of judgments and the principle of the protection of the rights of defence. The rights of defence of the party against whom enforcement is sought are protected by the general principle of Community law recognised by the Court that everyone is entitled to fair legal process. This principle is guided by Article 6 of the European Convention on Human Rights and is reflected in Article 47 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union.

The main ground for recasting the Brussels I Regulation was to improve free circulation of judgments since currently applicable Brussels I Regulation entails unnecessary costs and delays for the parties involved and deters companies and citizens from making full use of the internal market as stated the Commission in its original Recast Proposal in December 2010. As a result the adopted Brussels I bis Regulation forms the latest expression of political movement aimed at the abolition of *exequatur* procedure, i.e. judicial procedure for obtaining a declaration of enforceability the creditor must obtain when he wants to enforce a judgement in another Member State of the European Union.

The project of abolishing *exequatur* has attracted strong criticism among European scholars. In particular legal commentators have criticized the abolition by reason of its important function in ensuring that the foreign judgments meet certain basic requirements, human rights scholars insisted that the *exequatur* procedure offers an essential remedy for the protection of human rights. As a result the adopted Brussels I bis Regulation will abolish the *exequatur* proceedings retaining the possibility for refusal of recognition or enforcement, however there is still a discussion whether the

Brussels I bis Regulation will guarantee the fundamental rights of the debtor, in particular the right to a fair trial and an effective remedy.

Therefore the current topic is very actual since it is important to analyse the new rules and consequences arising in connection with application of the Brussels I bis Regulation. Therefore the objective of the current thesis is to analyse the new rules on procedure of recognition and enforcement of foreign judgments in the Brussels I bis Regulation. The following questions need to be answered following from the above mentioned objection: firstly, how the debtor's rights of defence will be ensured in connection with removal of *exequatur* procedure, in particular which objections and when the debtor will be entitled to submit and secondly, whether the creditors' and debtors' rights under new regulation will be balanced.

The current Master's thesis is divided for three chapters. The first chapter reflects the main principles and aims of the Brussels I Regulation and current procedure of recognition and enforcement in order to analyse the new rules in the Brussels I bis Regulation. The second chapter reflects general principles of development of the Brussels I bis Regulation, functions of *exequatur* and principles justifying abolition of *exequatur* procedure and steps towards recognition and enforcement of foreign judgments under the new regulation. The third chapter reflects procedure on invoking the grounds of refusal of recognition and enforcement of foreign judgments, whereas focusing on most important grounds in respect of the debtor's fundamental rights and reflecting grounds of refusal arising from Estonian national law. The last chapter also analyses the problems which might arise in connection with enforcement of foreign judgments under national law and balance if creditors' and debtors' rights.

Methodologically the present thesis belongs to theoretical judicial research. The methods used are comparative, dogmatical and analytical. The main sources used are in English language since there are few sources in Estonian in connection with the current Master's thesis and mainly consist of theoretical literature, legal journals and regulatory documentation based on Brussels Convention, Brussels I Regulation and Brussels I bis Regulation. There was also made an analysis of decisions of European Court of Justice based on Brussels Convention and Brussels I Regulation since most of principles are also applicable with regard to the Brussels I bis Regulation. Analysis of few Estonian judicial decisions was performed also in connection with some issues reflected in the present thesis.

The idea of the Brussels I bis Regulation is simple: the judicial procedure for obtaining a declaration of enforceability is not needed anymore, however the debtor is entitled to invoke the grounds of refusal of recognition and enforcement of foreign judgments in the enforcement stage in the Member State of enforcement by initiating a procedure in accordance with national law. It is very welcomed that the grounds of refusal provided in par. (a) – (d) of art. 45 of the Brussels I bis Regulation are reintroduced with only a minimum amendment to its contents and interpretation of the contents can be done on the basis of the decisions of the European Court of Justice with regard to the Brussels I Regulation and Brussels Convention, however the grounds of refusal will be regarded as grounds to refuse the actual enforcement and no longer as grounds to refusal of *exequatur*. Retaining public policy exception along with other grounds of refusal strengthens the idea that the European Union is based on respect for fundamental rights.

The application of the grounds of refusal was merged with possibility of application of national grounds with regard to challenging of enforcement of a judgement, however the grounds of refusal of recognition are exhaustively specified in the Brussels I bis Regulation. In accordance to Heidelberg report the most frequently substantial objections used by debtors is payment of claim or set off. In Estonia the debtor may file an action against a claimant for declaration of compulsory enforcement to be inadmissible, in particular for reason that a claim has been satisfied, postponed or set off in accordance with § 221 of the Code of Enforcement Order in case of voluntary satisfaction of claim after the court decision enters into force. In case of voluntary satisfaction of a claim before the court decision enters into force the debtor may submit a written document directly to the bailiff who shall terminate enforcement proceedings. I support the view of a X. Kramer that merging of grounds of refusal with grounds arising from national law which may not be identical may bring additional problems at the enforcement stage and harmonisation of national enforcement systems must definitely be question at issue.

The biggest change under the Brussels I bis Regulation in addition to removal of *exequatur* procedure is a possibility for a debtor to invoke the grounds of refusal only at the enforcement stage by commencing a new separate procedure. The debtor must submit the application to the court designated by the Member State of enforcement as the competent court, whereas the procedure to invoke the grounds of refusal will be governed by the national law of the Member State of enforcement. There is still a question, whether the fundamental rights of the debtor are still guaranteed, in particular the right to a fair trial and an effective remedy. Legal scholars state that in

any case the protection of fundamental rights of a debtor is not automatic under the present regulation also since the debtor is entitled to invoke the grounds of refusal by submitting the respective application only at the second stage of enforcement procedure. The debtor must hold an active position in order to protect its rights in the Member State of origin and use all available remedies there provided it was possible. The protection of the debtor under the new regulation is also guaranteed by requirement to deliver the certificate prior to the first measure of enforcement ensuring awareness of the debtor of the judgment and enabling him to invoke the grounds of refusal. The debtor may also refuse to accept the documents where the delivered document is not in a language that he understands or in the official language of his domicile. In case the debtor submit the above mentioned application the court may suspend the enforcement proceedings in wholly or in part. Therefore I support the opinion of legal scholars that protection of debtor is still sufficiently guaranteed despite the fact there are new rules on the procedure.

From the creditor point of view to enhance access to justice and the right to an effective remedy it is obvious that delivery of necessary documents directly to the enforcement agency may save time and costs. However, there are new rules for a creditor to obtain the certificate from the court of origin, to deliver it to the debtor and translate it if it is required. In addition there are no requirement to have a legal representative in the state of enforcement which may save costs, however whether the creditor is able easily to obtain necessary information regarding the enforcement agency is also a question. The procedure of enforcement will now depend on effectiveness of national enforcement system and whether the debtor invokes the grounds of refusal since as a result of a reform a uniform *exequatur* procedure will be replaced by various national procedures to invoke the grounds of refusal.

For the purposes of enforcement the creditor shall provide the competent enforcement authority with a copy of judgment and the certificate who will enforce the judgment in accordance with national law, therefore there is also a question with regard to the ability of enforcement agencies to make the assessment in relation to the existence of a civil or commercial matter and authenticity of the foreign judgment and other submitted documents and in relation to the measures contained in the judgment and adapt them in accordance with the national law of the Member State of enforcement.

In conclusion I may state that the rights of defence of the debtor are sufficiently guaranteed bearing in mind the right to invoke the grounds of refusal in content and interpretation of the present regulation merging the grounds from the national law despite the fact the debtor may invoke the grounds of refusal only in the enforcement stage. Also as a result of removal of *exequatur*

procedure, whereas retaining the possibilities to invoke the grounds of refusal, the rights of creditors and debtors are sufficiently balanced.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. Alekand. A. Formaliseerituse printsiibi sisu ja ulatus täitemenetluses. – *Juridica*, 2003, nr 5, lk 330–337.
2. Alekand. A. Täitemenetlusõigus. Juura: Tallinn, 2010.
3. Burg, E., Pontier, J. A. EU Principles on Jurisdiction and Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters: According to the Case Law of the European Court of Justice. T.M.C. Asser. Hague, 2004.
4. Cuniberti, G. Rueda, I. Abolition of *Exequatur* – Addressing the Commission's Concerns. – *Rabels Zeitschrift fuer auslaendisches und internationales Privatrecht*, 2011, Vol 75, No 2, pp 286–316.
5. Cuniberti, G. Some Remarks of the Efficiency of *Exequatur*.– University of Luxembourg Law Working Paper, 2012, No 1, pp 568–576.
6. Dickinson, A. The Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast), Note for European Parliament's Committee on Legal Affairs. European Parliament, Brussels 2011. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/studiesdownload.html?languageDocument=EN&file=49431> (01.05.2014)
7. Dickinson. A. Surveying the proposed Brussels I Bis Regulation – Solid foundations but renovation needed. – *Yearbook of Private International Law*, Volume 12 , 2010, p 248 jj.
8. Ernst. U. Brussels I bis & Co. EU Legislation in the field of judicial cooperation in civil matters concerning consumer and passenger issues (2011-2012). - *Journal of European Consumer and Market Law*, 2012, pp 189–193.
9. Fallon. M., Meeusen. J. PIL in the European Union and the Exception of Mutual Recognition. – *Yearbook of Private International Law*, Volume 4, 2002, pp 381–42.
10. Fr. Fabien Cadet. Main feature of the revised Brussels I Regulation. *EuZW* 2013, 218. Arvutivõrgus: <https://beck-online.beck.de/default.aspx?vpath=bibdata%2fzeits%2feuzw%2f2013%2fcont%2feuzw.2013.218.1.htm> (01.05.2014).

11. Garcia, R. A. Abolition of Exequatur: Problems and Solutions. Mutual Recognition, Mutual Trust and Recognition of Foreign Judgments: Too Many Words in the Sea. – Yearbook of Private International Law, 2010, Vol 12, pp 351–375.
12. Hay. P. Notes on the European Union’s Brussels-I “Recast” Regulation An American Perspective. – The European Legal Forum, 1-2013, 2013, pp 1–36.
13. Hess, B. Study JLS/C4/2005/03. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. September 2007. Arvutivõrgus: http://www.ipr.uni-heidelberg.de/studie2/reports/General_Report_31_10_2007.pdf (01.05.2014).
14. Hess, B., Pfeiffer, T. Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law. Arvutivõrgus: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/juri/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189\(PAR01\)_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/juri/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189(PAR01)_EN.pdf) (01.05.2012).
15. Mulla. M., *Exequatur* menetlus Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi täitmise protessis ning selle võimalik kaotamine Brüssel I määrusest. Arvutivõrgus: <http://dspace.utlib.ee/dspace/handle/10062/26142> (03.05.2014)
16. Nurmela, I., Almann, L., Punison, B., Põldvere, P.-M., Tuulas, V., Vainomaa, M. - Rahvusvaheline eraõigus. 3. trükk. Tallinn: Juura, 2008.
17. Jenard. P. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Official Journal of the European Communities C 59, volume 22, 05.03.1979, pp 1–71.
18. Kramer. X. Abolition of exequatur under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in the European judicial area, – *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, 2011(4), p 633–641.
19. Kramer. X. Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights. – *Netherlands International Law Review*, 2013, pp 343–373.
20. Kramer. X. Cross-border Enforcement in the EU: Mutual Trust versus Fair Trial? Towards Principles of European Civil Procedure, – *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, 2011 (4), pp 633–641.
21. Kuipers J. J. The Right to a Fair Trial and the Free Movement of Civil Judgments . – *Croatian Yearbook of European Law & Policy*, Vol. 6, 2010, pp 23–52.
22. López de Tejada. M. On the Abolition of Exequatur. Arvutivõrgus: <http://conflictoflaws.net/2012/lopez-de-tejada-on-the-abolition-of-exequatur/> (01.05.2014).

23. Magnus U., Mankowski. P. , Brussels I Regulation 2nd Revised Edition. European Law Publishers, 2012.
24. Moura Ramos. R. M. Public policy in the framework of the Brussels Convention. – Yearbook of Private International Law, Volume 2, 2000, pp 25–39.
25. Reghizzi. Z. C. Mutual Trust and Arbitration Exception in the European Judicial Area. Yearbook of private international law, volume 11, 2009, pp 436–445.
26. Sladic J. The remedies and recourses in European civil procedure after the intended abolition of the *exequatur*. – Zeitschrift für Europarechtliche studien 16, vol. 3, 2013, pp 329–358.
27. Timmer. J. Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: Ill conceived and premature? – Journal of Private International Law, Volume 9, No. 1, pp 129–147.
28. Watt. H. M. On Abolition of *Exequatur* and Human Rights. Arvutivõrgus: <http://conflictoflaws.net/2013/muir-watt-on-povse/> (01.05.2014).

Kasutatud õigusaktid

29. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II, 11.05.2000, lk 57.
30. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades – ELT L 12/1, 16.01.2001, lk 1–23.
31. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21. aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta. – ELT L 143, 30.04.2004, lk 15–39.
32. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus. – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1–32.
33. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus. – ELT L 199, 31. 7. 2007, lk 1–22.
34. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 183 30.03.2010, lk 389 jj.
35. Euroopa Liidu toimimislepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 115, 9.5.2008, lk 47 jj.
36. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007, 13. november 2007 , kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine), – ELT L 324, 10/12/2007, lk 0079–0120

37. The Brussels Convention of 27th September 1968 on Jurisdiction and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters. – OJ L304, 30.10.1978; OJ C 27, 26.01.1998, pp 1–34.
38. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 13.03.2014, 100.
39. Täitemenetluse seadustik. – RT I, 13.03.2014, 105.

Kasutatud kohtupraktika

Euroopa Kohtu praktika

40. EKo 30.11.1976, C- 42/76, *Jozef de Wolf v Harry Cox B.V.*
41. EKo 20.12.1979, C-120/78, *Rewe vs. Bundesmopolverwaltung.*
42. EKo 2.05.1980, C- 125/79, *Bernard Denilauler v SNC Couchet Frères.*
43. EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilaueler v Couchet Freres.*
44. Eko 23.05.1980, C-102/77, *Hoffmann-La Roche & Co. AG v Centrafarm Vertriebsgesellschaft Pharmazeutischer Erzeugnisse mbH.*
45. EKo 4.02.1988, C-145/86, *Horst Ludwig Martin Hoffmann vs. Adelheid Krieg.*
46. EKo 03.07.1990, C-305/88 *Isabelle Lancray SA v Peters und Sickert KG.*
47. EKo 12.11.1992. C-123/91, *Minalmet GmbH v Brandeis Ltd.*
48. EKo 12.11.1992, C-123/91, *Minalmet GmbH v Brandeis Ltd.*
49. EKo 21.04.1993. C-172/91, *Volker Sonntag v Hans Waidmann.*
50. Eko 02.06.1994, C-414/92, *Solo Kleinmotoren GmbH v Emilio Boch.*
51. EKo 10.06.1996, C-78/95 *Hendrikman and Feyen v Magenta Druck & Verlag.*
52. EKo 10.10.1996, C-78/95, *Bernardus Hendrikman and Maria Feyen v Magenta Druck & Verlag GmbH.*
53. EKo 10.10.1996., C-78/9, *Bernardus Hendrikman and Maria Feyen v Magenta Druck & Verlag GmbH.*
54. EKo 17.11.1998., C-391/95, *Van Uden Maritime BV v Deco-Line.*
55. EKo 27.04.1999, C-99/96. *Mietz v Intership Yachting Sneek BV.*
56. EKo 29.04.1999 C-267/97 *Eric Coursier v. Fortis Bank and Martine Courisesu.*
57. Eko 28.03.2000, C-7/98, *Dieter Krombach vs. Nadre Bamberski.*
58. EKo 11.05.2000, C-38/98, *Renault SA v Maxicar SpA and Orazio Formento.*
59. Eko 14.10.2004, C-39/02, *Mærsk Olie & Gas A/S vs. Firma M. de Hann en W. de Boer.*

60. EKo 25.11.2005, C-3/05, *Gaetano Verdoliva vs. J.M Van der Hoeven BV et al*, kohtujuristi J. Kokotti ettepanek.
61. EKo 14.12.2006, C-283/05, *ASML Netherlands BV v Semiconductor Industry Services GmbH*.
62. EKo 18.12.2008., C-394/07, *Marco Gambazzi v DaimlerChrysler Canada Inc. and CIBC Mellon Trust Company*.
63. EKo 18.12.2008., C-394/07, *Marco Gambazzi v DaimlerChrysler Canada Inc. and CIBC Mellon Trust Company*, kohtujuristi Kokotti ettepanek.
64. EKo 23.04.2009, C-167/08, *Draka NK Cables Ltd, AB Sandvik International, VO Sembodja BV, Parc Healthcare International Ltd vs Omnipol Ltd*.
65. EKo 16.06.2011, C-139/10, *Prism Investments BV v Arilco Holland B.V.*, kohtujuristi ettepanek J. Kokotti.

Eesti Kohtupraktika

66. RKTko 16. 10. 2002, nr 3-2-1-119-02
67. RKTkm 29.09.2009, nr 3-2-1-81-09
68. RKTko 27. 01.2010, nr 3-2-1-153-09
69. RKTko 28. 04.2011, nr 3-2-1-26-11
70. RKTko 18. 11.2009, nr 3-2-1-107-09

Muud allikad

71. European Commission Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters COM (2010) 748 final. Arvutivõrgus: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2010\)0748/com_com\(2010\)0748_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2010)0748/com_com(2010)0748_en.pdf) (01.05.2014).
72. The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting citizens – OJ C 115, 04.05.2010, p. 0001–0038.
73. Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades. – ELT KOM/2011/0445 lõplik – 2011/0204 (COD).

74. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Roheline raamat nõukogu määruse (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) läbivaatamise kohta” KOM(2009) 175 lõplik. – ELT C 255, 22/09/2010, lk 48–53.

75. Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, Nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele Nõukogu määruse (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) kohaldamise kohta, 21.4.2009 KOM(2009) 174 lõplik. Arvutivõrgus: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2009\)0174_/com_com\(2009\)0174_et.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2009)0174_/com_com(2009)0174_et.pdf) (01.04.2014).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Olga Streltsova,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Muudatused välisriigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise menetluses Brüsseli I bis määruses

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Karin Sein,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **05.05.2014**